Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΆΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΎ ΕΙΣΑΓΓΕΛΈΑ
JEAN RICHARD DE LA TOUR
της 12ης Μαΐου 2021 [1]

Υπόθεση C-91/20

LW
κατά
Bundesrepublik Deutschland

[αίτηση του Bundesverwaltungsgericht
(Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου, Γερμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης – Οδηγία 2011/95/ΕΕ – Κανόνες σχετικοί με τη χορήγηση διεθνούς προστασίας και με το περιεχόμενο της εν λόγω προστασίας – Άρθρο 23, παράγραφος 2 – Διατήρηση της οικογενειακής ενότητας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας – Ευεργετήματα παρεχόμενα στα μέλη της οικογένειας που δεν πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας – Άρθρο 3 – Ευνοϊκότερες διατάξεις – Εθνική ρύθμιση που επεκτείνει τη διεθνή προστασία στο ανήλικο τέκνο δικαιούχου διεθνούς προστασίας – Τέκνο με ιθαγένεια άλλης χώρας της οποίας δύναται να ζητήσει την προστασία – Αρχή της επικουρικότητας της διεθνούς προστασίας»

I. Εισαγωγή

1. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, το ζήτημα των προσφύγων και της υποδοχής τους υπήρξε αιτία διαφωνιών, ορισμένες φορές έντονων, μεταξύ των κρατών μελών. Η μαζική και αιφνίδια συγκέντρωση προσφύγων στις πύλες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έθεσε υπό σοβαρή δοκιμασία ορισμένες από τις αξίες στις οποίες αυτή στηρίζεται και προκάλεσε εσωστρέφεια από την πλευρά των κρατών μελών.

2. Ωστόσο, ήδη κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, της 15ης και 16ης Οκτωβρίου 1999, τα κράτη μέλη είχαν συμφωνήσει να καταβληθεί προσπάθεια για τη θέσπιση κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, με βάση την πλήρη και γενική εφαρμογή της συμβάσεως για το καθεστώς των προσφύγων, η οποία υπεγράφη στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951 [2]. Μεταξύ των αναγκαίων μέσων για την εφαρμογή του προγράμματος αυτού, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

[2] Σύμβαση τεθείσα σε ισχύ στις 22 Απριλίου 1954 [*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 189, σ. 150, αριθ. 2545 (1954)], στο εξής: Σύμβαση της Γενεύης. Συμπληρώθηκε με το Πρωτόκολλο περί του καθεστώτος των προσφύγων, το οποίο συνήφθη στη Νέα Υόρκη στις 31 Ιανουαρίου 1967 και τέθηκε σε ισχύ στις 4 Οκτωβρίου 1967 (στο εξής: Πρωτόκολλο του 1967).

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προέβησαν στην έκδοση της οδηγίας 2011/95/ΕΕ[3], ένας εκ των κύριων σκοπών της οποίας είναι «η διασφάλιση […] ότι τα κράτη μέλη εφαρμόζουν κοινά κριτήρια για τον προσδιορισμό των προσώπων που χρήζουν όντως διεθνούς προστασίας»[4], και τούτο, ιδίως, προκειμένου να «συμβάλει στον περιορισμό των δευτερογενών μετακινήσεων των αιτούντων διεθνή προστασία μεταξύ κρατών μελών, όταν οι εν λόγω μετακινήσεις οφείλονται αποκλειστικά στις διαφορές μεταξύ των νομικών πλαισίων [των κρατών μελών]»[5].

3. Το ζήτημα που υποβάλλεται ενώπιον του Δικαστηρίου στην υπό κρίση υπόθεση είναι αν, κατά το δίκαιο της Ένωσης και ειδικότερα κατά την οδηγία 2011/95, το κράτος μέλος έχει την ευχέρεια να θεσπίζει, προκειμένου να εγγυηθεί τη διατήρηση της ενότητας της οικογένειας ενός πρόσφυγα, νομοθεσία δυνάμει της οποίας η αρμόδια εθνική αρχή χορηγεί την ίδια διεθνή προστασία στο ανήλικο τέκνο του πρόσφυγα, χωρίς η εν λόγω αρχή να προβαίνει σε εξατομικευμένη εξέταση της καταστάσεως στην οποία βρίσκεται ο συγκεκριμένος ανήλικος και ανεξαρτήτως του αν αυτός χρήζει διεθνούς προστασίας κατά την έννοια της οδηγίας αυτής.

4. Το ζήτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της LW, τέκνου τυνησιακής ιθαγενείας, και του Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μεταναστεύσεως και Προσφύγων, Γερμανία, στο εξής: Υπηρεσία) σχετικής με απόφαση με την οποία η Υπηρεσία αρνήθηκε να χορηγήσει σε αυτήν το καθεστώς πρόσφυγα, το οποίο είχε αναγνωριστεί στον πατέρα της, συριακής καταγωγής. Η Υπηρεσία έκρινε, αφενός, ότι η ενδιαφερόμενη δεν πληρούσε τις ουσιαστικές προϋποθέσεις χορηγήσεως του καθεστώτος αυτού και, αφετέρου, ότι μπορούσε να ζητήσει την εθνική προστασία της χώρας καταγωγής της.

5. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται να κρίνει κατά πόσον ένα κράτος μέλος μπορεί να κάνει χρήση της παρεχόμενης με το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95 ευχέρειας εκτιμήσεως, ώστε να συμπεριλάβει στον κύκλο δικαιούχων διεθνούς προστασίας και τα μέλη της οικογένειας ενός πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η διατήρηση της οικογενειακής ενότητας των εν λόγω προσώπων. Επομένως, η υπόθεση συνδέεται με μια συνήθη προβληματική στάθμισης μεταξύ διαφόρων θεμελιωδών σκοπών, ήτοι του σκοπού να διασφαλιστεί το δικαίωμα ασύλου και του σκοπού να διασφαλιστεί ο σεβασμός της οικογενειακής ζωής του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, με την ανάγκη να επιτευχθούν οι σκοποί αυτοί και με τη δυνατότητα επίτευξης των σκοπών αυτών χωρίς να παραβιαστούν τα πεδία εκάστου εκ των καθεστώτων που έχει θεσπίσει προς τούτο ο νομοθέτης της Ένωσης.

6. Οι διευκρινίσεις που πρέπει να παράσχει εν προκειμένω το Δικαστήριο είναι απαραίτητες για τη συνεπή και ομοιόμορφη εφαρμογή στο σύνολο των κρατών μελών, αφενός, των κριτηρίων για την απόκτηση διεθνούς προστασίας, όπως αυτά καθορίζονται στο δίκαιο της Ένωσης καθώς και στο σύστημα της Συμβάσεως της Γενεύης, και, αφετέρου, των δικαιωμάτων και των ευεργετημάτων που απορρέουν από τη χορήγηση τέτοιας προστασίας. Επομένως, είναι αναγκαίο να δοθεί σαφής ερμηνεία του άρθρου 3 της οδηγίας 2011/95, ούτως ώστε τα κράτη μέλη να μη διαθέτουν υπερβολικά μεγάλη ευχέρεια εκτιμήσεως όσον αφορά την παροχή ή την άρνηση παροχής διεθνούς προστασίας[6].

[3] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (ΕΕ 2011, L 337, σ. 9).

[4] Αιτιολογική σκέψη 12 της οδηγίας αυτής.

[5] Αιτιολογική σκέψη 13 της εν λόγω οδηγίας.

[6] Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία) (C-808/18, EU:C:2020:1029).

7. Με τις παρούσες προτάσεις, θα προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι ούτε το άρθρο 3 ούτε το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 παρέχουν την ευχέρεια σε κράτος μέλος να θεσπίσει νομοθεσία δυνάμει της οποίας η αρμόδια εθνική αρχή επιδιώκει να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, επεκτείνοντας την προστασία αυτή και στο ανήλικο τέκνο του, χωρίς να προβαίνει σε εξατομικευμένη εξέταση της αιτήσεως και ανεξαρτήτως του αν η κατάσταση του συγκεκριμένου τέκνου καταδεικνύει την ύπαρξη ανάγκης διεθνούς προστασίας ή συσχετίζεται με τη λογική της διεθνούς προστασίας.

8. Συγκεκριμένα, φρονώ ότι ο νομοθέτης της Ένωσης έχει εφοδιάσει το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου με νομικό οπλοστάσιο το οποίο καθιστά δυνατή την προστασία της οικογενειακής ζωής του πρόσφυγα και του δικαιούχου επικουρικής προστασίας, καθώς και την προάσπιση του συμφέροντος του τέκνου, χωρίς να χρειάζεται να θιγεί η ομοιομορφία των καθεστώτων της διεθνούς προστασίας και, ειδικότερα, η εναρμόνιση στην οποία έχει προβεί ο νομοθέτης της Ένωσης ως προς τις προϋποθέσεις χορηγήσεως της διεθνούς προστασίας και το περιεχόμενό της.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το διεθνές δίκαιο

9. Το άρθρο 1, τμήμα Α, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης ορίζει ότι ο όρος «πρόσφυξ» εφαρμόζεται επί:

«Παντός προσώπου όπερ συνεπεία [...] δεδικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητος, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης, ή εάν μη έχον υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγουμένης συνήθους αυτού διαμονής, δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις ταύτην.

Εν ή περιπτώσει πρόσωπόν τι είναι υπήκοος πλειόνων χωρών, ο όρος "ης έχει την υπηκοότητα" αναφέρεται εις μίαν εκάστην των χωρών ων το πρόσωπον τούτο είναι υπήκοος. Δεν θεωρείται στερούμενον της υπό της χώρας ης έχει την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας, πρόσωπον όπερ άνευ αιτίας βασιζομένης επί δεδικαιολογημένου φόβου δεν έκαμε χρήσιν της υφ' ετέρας των χωρών ων κέκτηται την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας.»

B. Το δίκαιο της Ένωσης

10. Σύμφωνα με το άρθρο 78, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και το άρθρο 18 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, στο οποίο εντάσσεται η οδηγία 2011/95, στηρίζεται στην πλήρη και γενική εφαρμογή της Συμβάσεως της Γενεύης.

11. Οι αιτιολογικές σκέψεις 4, 5, 9, 12, 14 και 36 της οδηγίας 2011/95 έχουν ως εξής:

«(4) Η σύμβαση της Γενεύης και το πρωτόκολλο [του 1967] αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων.

(5) Στα συμπεράσματα του [Ευρωπαϊκού Συμβουλίου] του Τάμπερε αναφέρεται ότι το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου θα πρέπει βραχυπρόθεσμα να περιλαμβάνει την προσέγγιση των κανόνων που διέπουν την αναγνώριση των προσφύγων και το περιεχόμενο του καθεστώτος πρόσφυγα.

[…]

(9) Στο πρόγραμμα της Στοκχόλμης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επανέλαβε τη δέσμευσή του ως προς τον στόχο της εγκαθίδρυσης ενός κοινού χώρου προστασίας και αλληλεγγύης, που θα βασίζεται σε κοινή διαδικασία ασύλου και ενιαίο καθεστώς, σύμφωνα με το άρθρο 78 [ΣΛΕΕ], για εκείνους στους οποίους έχει παρασχεθεί διεθνής προστασία·[…].

[…]

(12) Κύριος στόχος της παρούσας οδηγίας είναι η διασφάλιση, αφενός, ότι τα κράτη μέλη εφαρμόζουν κοινά κριτήρια για τον προσδιορισμό των προσώπων που χρήζουν όντως διεθνούς προστασίας και, αφετέρου, ότι τα εν λόγω πρόσωπα έχουν πρόσβαση σε ελάχιστο επίπεδο παροχών σε όλα τα κράτη μέλη.

[…]

(14) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ περισσότερο ευνοϊκές διατάξεις σε σχέση με τις απαιτήσεις που ορίζονται στην παρούσα οδηγία για τους υπηκόους τρίτων χωρών ή τους ανιθαγενείς που αιτούνται διεθνή προστασία από κράτος μέλος, οσάκις το εν λόγω αίτημα νοείται ως στηριζόμενο στο γεγονός ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο είτε είναι πρόσφυγας κατά την έννοια του άρθρου 1(Α) της σύμβασης της Γενεύης είτε πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία.

[…]

(36) Τα μέλη της οικογένειας, λόγω της σχέσης τους με τον πρόσφυγα και μόνο, εκτίθενται συνήθως σε διώξεις κατά τρόπον που να μπορεί να αποτελέσει βάση για τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα.»

12. Στο κεφάλαιο Ι της οδηγίας 2011/95, το οποίο φέρει τον τίτλο «Γενικές διατάξεις», το άρθρο 1 ορίζει τα εξής:

«Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση απαιτήσεων για την αναγνώριση υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας.»

13. Το άρθρο 2 της οδηγίας 2011/95 ορίζει τις ακόλουθες έννοιες ως εξής:

«[…]

δ) “πρόσφυγας”, ο υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος, συνεπεία βάσιμου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας ή ο ανιθαγενής ο

οποίος, ευρισκόμενος εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του για τους ίδιους προαναφερθέντες λόγους, δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 12·

[…]

στ) "πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία", ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, αλλά σε σχέση με τον οποίο υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι, εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του ή, στην περίπτωση ανιθαγενούς, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη, όπως ορίζεται στο άρθρο 15, και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 17, παράγραφοι 1 και 2, και που δεν είναι σε θέση ή, λόγω του κινδύνου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας·

[…]

ι) "μέλη της οικογένειας", εφόσον η οικογένεια υπήρχε ήδη στη χώρα καταγωγής, τα ακόλουθα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας τα οποία ευρίσκονται στο ίδιο κράτος μέλος σε σχέση με την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας:

– ο (η) σύζυγος του δικαιούχου διεθνούς προστασίας ή ο (η) σύντροφος που διατηρεί σταθερή σχέση με το εν λόγω πρόσωπο σε ελεύθερη ένωση […]·

– τα ανήλικα τέκνα των ζευγών της πρώτης περίπτωσης ή του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, υπό την προϋπόθεση ότι είναι άγαμα, ανεξαρτήτως αν γεννήθηκαν εντός ή εκτός γάμου ή αν είναι υιοθετημένα, όπως ορίζεται από την εθνική νομοθεσία·

– ο πατέρας, η μητέρα ή άλλος ενήλικος υπεύθυνος για τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας βάσει νόμου ή της πρακτικής του οικείου κράτους μέλους […]·

[…]».

14. Το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις για να καθορίζουν το ποιος δικαιούται να θεωρηθεί πρόσφυγας ή πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία και το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι διατάξεις αυτές συνάδουν με την παρούσα οδηγία.»

15. Στο κεφάλαιο VII της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας», το άρθρο 23, παράγραφοι 1 και 2, ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας.

2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας που δεν πληρούν ατομικά τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της προστασίας αυτής να δικαιούνται να αιτηθούν τα ευεργετήματα των άρθρων 24 έως 35, σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίες και εφόσον αυτό συμβιβάζεται με το προσωπικό νομικό καθεστώς του μέλους της οικογένειας.»

16. Τα άρθρα 24 έως 35 της οδηγίας 2011/95 προβλέπουν τα διάφορα δικαιώματα και ευεργετήματα που χορηγούνται στον δικαιούχο διεθνούς προστασίας, καθώς και στα μέλη της οικογένειάς του, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας.»

Γ. Το γερμανικό δίκαιο

17. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του Asylgesetz (νόμου περί του δικαιώματος ασύλου), όπως δημοσιεύθηκε στις 2 Σεπτεμβρίου 2008[7] και τροποποιήθηκε τελευταία με το άρθρο 48 του νόμου της 20ής Νοεμβρίου 2019[8], προβλέπει τα εξής:

«(1) Ένας αλλοδαπός είναι πρόσφυγας κατά την έννοια της Συμβάσεως [της Γενεύης] όταν

1. συνεπεία βάσιμου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα

2. ευρίσκεται εκτός της χώρας (χώρας καταγωγής)

   α) της οποίας έχει την ιθαγένεια και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας,

   […]».

18. Το άρθρο 26, παράγραφοι 2 και 5, του AsylG ορίζει τα εξής:

«(2) Στο άγαμο τέκνο δικαιούχου του δικαιώματος ασύλου, το οποίο είναι ανήλικο κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως για τη χορήγηση ασύλου, αναγνωρίζεται δικαίωμα ασύλου, κατόπιν αιτήσεώς του, εφόσον η αναγνώριση του αλλοδαπού ως δικαιούχου του δικαιώματος ασύλου έχει καταστεί απρόσβλητη και δεν μπορεί πλέον να ανακληθεί ή να ακυρωθεί.

[…]

(5) Οι διατάξεις των παραγράφων 1 έως 4 εφαρμόζονται κατ' αναλογίαν και στα μέλη της οικογένειας, κατά την έννοια των παραγράφων 1 έως 3, των δικαιούχων διεθνούς προστασίας. Οι όροι "καθεστώς πρόσφυγα" ή επικουρική προστασία υποκαθιστούν τον όρο "δικαιούχος δικαιώματος ασύλου" […]».

III. Η διαφορά της κύριας δίκης, τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

19. Η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης γεννήθηκε στη Γερμανία το 2017 από Τυνήσια μητέρα και Σύρο πατέρα, στον οποίο είχε αναγνωριστεί το καθεστώς πρόσφυγα στο εν λόγω κράτος μέλος το 2015, και έχει τυνησιακή ιθαγένεια.

7 BGBl. 2008 I, σ. 1798.

8 BGBl. 2019 I., σ. 1626, στο εξής: AsylG.

A. Η εξέταση της αιτήσεως [παροχής διεθνούς προστασίας]

20. Με απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2017, η Υπηρεσία απέρριψε ως προδήλως αβάσιμη την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας η οποία είχε υποβληθεί στο όνομα της αναιρεσείουσας της κύριας δίκης μετά τη γέννησή της. Με απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2019, το Verwaltungsgericht Cottbus (διοικητικό πρωτοδικείο Cottbus, Γερμανία) ακύρωσε μεν την απόφαση της Υπηρεσίας με την αιτιολογία ότι η αίτηση έπρεπε να απορριφθεί όχι ως προδήλως αβάσιμη αλλά ως αβάσιμη, αλλά απέρριψε την προσφυγή της αναιρεσείουσας. Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε, κατ' αρχάς, ότι η προσφεύγουσα –πλέον αναιρεσείουσα– δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις προκειμένου να της χορηγηθεί το καθεστώς πρόσφυγα, λόγω της μη υπάρξεως φόβου διώξεων στην Τυνησία. Εν συνεχεία, απέρριψε το επιχείρημα περί υπάρξεως βάσιμου φόβου διώξεων στη Συρία, κρίνοντας, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας της διεθνούς προστασίας, ότι η προσφεύγουσα είχε τη δυνατότητα να επικαλεστεί την προστασία του τυνησιακού κράτους. Τέλος, απεφάνθη ότι δεν μπορούσε να αναγνωριστεί καθεστώς πρόσφυγα στην αναιρεσείουσα ούτε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 26, παράγραφος 2, και παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, του AsylG, κρίνοντας, ειδικότερα, ότι είναι αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης και προς την αρχή της επικουρικότητας της διεθνούς προστασίας η επέκταση της διεθνούς προστασίας σε πρόσωπα τα οποία, λόγω της προσωπικής τους καταστάσεως, απολαύουν της προστασίας του κράτους του οποίου έχουν την ιθαγένεια και αποκλείονται από την κατηγορία των προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας.

21. Η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης άσκησε αναίρεση («Revision») κατά της ως άνω αποφάσεως ενώπιον του Bundesverwaltungsgericht (Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου, Γερμανία).

B. Η αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου

22. Με την αίτηση αναιρέσεως («Revision»), η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι δεν αντιβαίνει στην αρχή της επικουρικότητας της διεθνούς προστασίας η αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα σε ανήλικο κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του άρθρου 26, παράγραφος 2, και παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, του AsylG, ακόμη και στην περίπτωση που οι γονείς του έχουν διαφορετική ιθαγένεια ο καθένας και το καθεστώς πρόσφυγα έχει χορηγηθεί μόνο σε έναν εξ αυτών. Επιπλέον, υποστηρίζει ότι το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95 επιτρέπει σε κράτος μέλος να επεκτείνει τη διεθνή προστασία που έχει χορηγηθεί σε ένα πρόσωπο και σε άλλα μέλη της οικογένειάς του, υπό την προϋπόθεση ότι δεν συντρέχει για τα μέλη αυτά κάποιος από τους λόγους αποκλεισμού που απαριθμούνται στο άρθρο 12 της εν λόγω οδηγίας και εφόσον η κατάστασή τους συσχετίζεται, λόγω της ανάγκης διατηρήσεως της οικογενειακής ενότητας, με τον σκοπό της διεθνούς προστασίας. Κατά την αναιρεσείουσα, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην προστασία των ανηλίκων και στο συμφέρον του τέκνου.

23. Το Bundesverwaltungsgericht (Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο) υπογραμμίζει ότι η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 26, παράγραφος 2, και παράγραφος 5, πρώτη και δεύτερη περίοδος, του AsylG προκειμένου να της αναγνωριστεί το καθεστώς πρόσφυγα. Ωστόσο, διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της νομοθεσίας αυτής με το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, με την οδηγία 2011/95. Συγκεκριμένα, κατ' εφαρμογήν της νομοθεσίας αυτής, η αρμόδια εθνική αρχή υποχρεούται να χορηγεί αυτομάτως, στο ανήλικο και άγαμο τέκνο πρόσφυγα, «παράγωγο» καθεστώς πρόσφυγα, ανεξαρτήτως του αν υφίσταται βάσιμος φόβος διώξεων, συμπεριλαμβανομένης και της περιπτώσεως κατά την οποία το τέκνο αυτό δύναται να τύχει της προστασίας της δικής του χώρας καταγωγής. Ως εκ τούτου, η εν λόγω νομοθεσία ενδέχεται να αντιβαίνει στην αρχή της

επικουρικότητας της διεθνούς προστασίας, στην οποία στηρίζονται διάφορες διατάξεις της οδηγίας 2011/95 και το σύστημα της Συμβάσεως της Γενεύης. Επομένως, η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης δεν μπορεί να αξιώσει εξ ιδίου δικαιώματος τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα, δεδομένου ότι δύναται να τύχει αποτελεσματικής προστασίας στην Τυνησία.

24. Πάντως, το Bundesverwaltungsgericht (Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο) υπογραμμίζει ότι, εφόσον η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας έχει ως συνέπεια τη χορήγηση «παράγωγου καθεστώτος πρόσφυγα», δεν απαιτείται να πληρούνται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα που θέτει η οδηγία 2011/95. Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός ότι το μέλος της οικογένειας δύναται να τύχει εθνικής προστασίας δεν αποτελεί λόγο αποκλεισμού από το ευεργέτημα της διεθνούς προστασίας κατά την έννοια της οδηγίας.

Γ. Τα προδικαστικά ερωτήματα

25. Κατόπιν των ανωτέρω, το Bundesverwaltungsgericht (Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 3 της οδηγίας [2011/95] την έννοια ότι αντιτίθεται σε διάταξη της νομοθεσίας κράτους μέλους, δυνάμει της οποίας επιβάλλεται η χορήγηση παράγωγου καθεστώτος πρόσφυγα σε ανήλικο και άγαμο τέκνο προσώπου στο οποίο έχει χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα (δυνάμει της προστασίας της οικογενείας στο πλαίσιο παροχής ασύλου), ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία το εν λόγω τέκνο –μέσω του έτερου γονέα του– έχει εν πάση περιπτώσει την ιθαγένεια και άλλης χώρας, διαφορετικής από τη χώρα καταγωγής του πρόσφυγα, υπό την προστασία της οποίας δύναται να θέσει εαυτό;

2) Έχει το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας [2011/95] την έννοια ότι ο περιορισμός, κατά τον οποίον τα μέλη της οικογένειας δικαιούνται να αιτηθούν τα ευεργετήματα των άρθρων 24 έως 35 της οδηγίας αυτής μόνον εφόσον τούτο συνάδει με το προσωπικό νομικό καθεστώς του μέλους της οικογένειας, απαγορεύει, υπό τις περιγραφόμενες στο πρώτο ερώτημα περιστάσεις, τη χορήγηση στο ανήλικο τέκνο παράγωγου καθεστώτος πρόσφυγα;

3) Έχει σημασία για την απάντηση στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα το κατά πόσον είναι εφικτό και εύλογα αποδεκτό για το τέκνο και τους γονείς του να εγκατασταθούν στη χώρα της οποίας την ιθαγένεια έχουν το τέκνο και η μητέρα του, υπό την προστασία της οποίας δύνανται να θέσουν εαυτούς και η οποία δεν ταυτίζεται με τη χώρα καταγωγής του πρόσφυγα (πατέρα), ή αρκεί ότι η οικογενειακή ενότητα μπορεί να διαφυλαχθεί εντός της εθνικής επικράτειας βάσει των κείμενων διατάξεων περί δικαιώματος διαμονής;»

26. Η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης, η Γερμανική, η Βελγική και η Πολωνική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις ή ανέπτυξαν προφορικώς τις απόψεις τους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 22ας Φεβρουαρίου 2021, απαντώντας και στις ερωτήσεις προς προφορική απάντηση που τους είχε θέσει το Δικαστήριο.

IV. Ανάλυση

27. Πριν προχωρήσω στην ανάλυση των προδικαστικών ερωτημάτων, θεωρώ αναγκαίο να διατυπώσω μια προκαταρκτική παρατήρηση όσον αφορά το αντικείμενο των ερωτημάτων αυτών και τη σειρά με την οποία πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να εξεταστούν.

28. Τα υπό κρίση προδικαστικά ερωτήματα πηγάζουν εκ του γεγονότος ότι η επίμαχη εθνική νομοθεσία επιδιώκει να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας, στην οποία αναφέρεται ο νομοθέτης της Ένωσης στο άρθρο 23 της οδηγίας 2011/95, με διαφορετικό τρόπο σε σχέση με τον οριζόμενο στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού. Όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο και όπως επιβεβαίωσε και η Γερμανική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο Γερμανός νομοθέτης επέλεξε να χορηγήσει τα ευεργετήματα, που προβλέπονται στα άρθρα 24 έως 35 της οδηγίας, στο ανήλικο τέκνο του δικαιούχου διεθνούς προστασίας το οποίο δεν πληροί ατομικώς τις προϋποθέσεις για να του χορηγηθεί τέτοια προστασία, όχι με τη θέσπιση σειράς ad hoc διατάξεων αλλά χορηγώντας κατά παράγωγο τρόπο στο τέκνο αυτό το καθεστώς πρόσφυγα ή του δικαιούχου επικουρικής προστασίας.

29. Από το γράμμα του άρθρου 26, παράγραφοι 2 και 5, του AsylG προκύπτει επομένως ότι η αρμόδια εθνική αρχή αναγνωρίζει ως δικαιούχο διεθνούς προστασίας το ανήλικο τέκνο πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας, χωρίς καμία άλλη προϋπόθεση πλην εκείνης που αφορά το απρόσβλητο της απόκτησης από τον γονέα του καθεστώτος αυτού. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η αναγνώριση αυτή είναι αυτόματη και δεν προϋποθέτει την εξακρίβωση υπάρξεως βάσιμου φόβου διώξεων ή σοβαρής βλάβης εις βάρος του τέκνου. Επίσης, η νομοθεσία αυτή εφαρμόζεται ανεξαρτήτως του αν το τέκνο έχει ιθαγένεια διαφορετική από εκείνη του γονέα του ή αν δικαιούται εθνικής προστασίας, πράγμα το οποίο, ωστόσο, φαίνεται ότι αμφισβήτησε η Γερμανική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

30. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το Bundesverwaltungsgericht (Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο) ζητεί, κατ' αρχάς, να διευκρινιστεί αν η νομοθεσία αυτή συνιστά ευνοϊκότερη ρύθμιση την οποία δύνανται να θεσπίσουν τα κράτη μέλη κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3 της οδηγίας 2011/95.

31. Εν συνεχεία, με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν οι αποβλέπουσες στη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας διατάξεις του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας αντιτίθενται στην εν λόγω νομοθεσία καθόσον εξαρτούν τη χορήγηση των ευεργετημάτων που πρέπει να παρέχει το κράτος μέλος υποδοχής στα μέλη της οικογένειας δικαιούχου διεθνούς προστασίας από την προϋπόθεση ότι η χορήγηση αυτή συνάδει με το προσωπικό νομικό καθεστώς των τελευταίων.

32. Τέλος, με το τρίτο και τελευταίο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν είναι σκόπιμη, για την απάντηση στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα, η συνεκτίμηση της δυνατότητας μετεγκαταστάσεως της οικογένειας στη χώρα της οποίας την ιθαγένεια έχουν το τέκνο και η μητέρα της οικογένειας ή αν αρκεί να διασφαλίζεται η οικογενειακή ενότητα με την εφαρμογή των κανόνων περί του δικαιώματος διαμονής.

33. Αφενός, η εξέταση του ζητήματος που θέτει το αιτούν δικαστήριο απαιτεί, κατά τη γνώμη μου, να αντιστραφεί η σειρά του πρώτου και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος. Πράγματι, το κατά πόσον τα κράτη μέλη μπορούν να κάνουν χρήση της ευχέρειας εκτιμήσεως που τους παρέχει το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95 προκειμένου να θεσπίσουν ή να διατηρήσουν σε ισχύ διατάξεις ευνοϊκότερες από εκείνες του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής πρέπει, κατ' αρχάς, να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα των διατάξεων του εν λόγω άρθρου.

34. Αφετέρου, η εξέταση του ζητήματος αυτού επιβάλλει την ανάλυση του τρίτου ερωτήματος όχι μεμονωμένα, αλλά, όπως ζητεί και το αιτούν δικαστήριο από το Δικαστήριο, σε συνάρτηση με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.

Α. Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος, το οποίο αφορά την ερμηνεία του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95

35. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η προϋπόθεση του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95, κατά την οποία τα μέλη της οικογένειας δικαιούχου διεθνούς προστασίας δικαιούνται να αιτηθούν τα ευεργετήματα των άρθρων 24 έως 35 της ίδιας οδηγίας μόνον εφόσον τούτο συνάδει με το «προσωπικό νομικό καθεστώς» τους, αντιτίθεται στο να μπορεί, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, να χορηγείται, κατά παράγωγο τρόπο, το καθεστώς πρόσφυγα στο άγαμο ανήλικο τέκνο προσώπου στο οποίο έχει χορηγηθεί το καθεστώς αυτό, στην περίπτωση που το εν λόγω τέκνο έχει την ιθαγένεια χώρας διαφορετικής από τη χώρα καταγωγής του πρόσφυγα.

36. Το ερώτημα αυτό φαίνεται να στηρίζεται στην παραδοχή ότι το άρθρο 23, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας επιτρέπει, κατ' αρχήν, τέτοια επέκταση της διεθνούς προστασίας προς όφελος των μελών της οικογένειας πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας. Ωστόσο, φρονώ ότι η παραδοχή αυτή είναι εσφαλμένη από την άποψη της γραμματικής, συστηματικής και τελολογικής ερμηνείας της διατάξεως αυτής.

1. Γραμματική ερμηνεία του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95

37. Το άρθρο 23 της οδηγίας 2011/95 περιλαμβάνεται στο κεφάλαιό της VII. Το κεφάλαιο αυτό, το οποίο φέρει τον τίτλο «Περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας», έχει ως αντικείμενο τον καθορισμό των δικαιωμάτων και των ευεργετημάτων τα οποία πρέπει να παρέχει το κράτος μέλος υποδοχής στους πρόσφυγες και στους δικαιούχους επικουρικής προστασίας[9] κατόπιν εξατομικευμένης εξετάσεως της καταστάσεώς τους.

38. Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 23 της οδηγίας έχει ως αντικείμενο τη «[δ]ιατήρηση της οικογενειακής ενότητας» του δικαιούχου διεθνούς προστασίας[10].

39. Η χρήση της εκφράσεως «διατήρηση της οικογενειακής ενότητας» σημαίνει ότι ο δικαιούχος διεθνούς προστασίας είναι μέλος οικογένειας της οποίας η ενότητα κινδυνεύει να διαρραγεί λόγω της αναχωρήσεώς του από τη χώρα καταγωγής και της εγκαταστάσεώς του στο κράτος μέλος υποδοχής. Επομένως, σε αντίθεση με την οδηγία 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης[11], σκοπός της οδηγίας 2011/95 δεν είναι να διασφαλίσει τη δημιουργία της οικογενειακής ζωής του δικαιούχου διεθνούς προστασίας[12].

40. Ειδικότερα, από αυτό καθεαυτό το γράμμα του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 προκύπτει ότι σκοπός της εν λόγω διατάξεως είναι να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, στην ειδική περίπτωση κατά την οποία τα μέλη της οικογένειάς του δεν πληρούν ατομικώς τις «[απαιτούμενες] προϋποθέσεις» για την αναγνώριση της προστασίας αυτής. Επομένως, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ της περιπτώσεως που εμπίπτει στη συγκεκριμένη διάταξη και εκείνης την οποία αφορά η αιτιολογική σκέψη 36 της εν λόγω οδηγίας, η οποία αναφέρεται στα μέλη της οικογένειας του πρόσφυγα τα

9 Βλ., συναφώς, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, T. (C-373/13, EU:C:2015:413, σκέψη 68).

10 Βλ. τον τίτλο και την παράγραφο 1 του άρθρου αυτού.

11 ΕΕ 2003, L 251, σ. 12.

12 Βλ. αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2003/86, κατά την οποία η οδηγία αυτή αποσκοπεί στην «προστασία της οικογένειας και τη δημιουργία ή διατήρηση οικογενειακού βίου».

οποία διώκονται ήδη ή κινδυνεύουν να εκτεθούν προσωπικώς σε κίνδυνο διώξεων στη χώρα καταγωγής, απλώς και μόνο λόγω του συγγενικού δεσμού τους με τον πρόσφυγα, και τα οποία μπορούν, για τον λόγο αυτόν, να τύχουν της αναγνωρίσεως του καθεστώτος πρόσφυγα[13]. Ειδικότερα, η ιδιότητα του πρόσφυγα τούς αναγνωρίζεται λόγω του κινδύνου διώξεων που διατρέχουν προσωπικώς.

41. Το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες πρέπει να διατηρείται η οικογενειακή ενότητα του δικαιούχου διεθνούς προστασίας στο κράτος μέλος υποδοχής, προσδιορίζοντας τη φύση των παρεχομένων προς τούτο ευεργετημάτων καθώς και τον κύκλο των προσώπων στα οποία παρέχονται τα ευεργετήματα αυτά.

α) Τα ευεργετήματα

42. Το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 θεσπίζει την αρχή κατά την οποία τα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας τα οποία δεν πληρούν, ατομικώς, τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την αναγνώριση της προστασίας αυτής, δικαιούνται να αιτηθούν τα οικονομικά και κοινωνικά ευεργετήματα που προβλέπονται στα άρθρα 24 έως 35 της οδηγίας αυτής. Πρόκειται για ένα «ελάχιστο επίπεδο παροχών»[14]. Ο δικαιούχος διεθνούς προστασίας παραμένει ο καθοριστικός παράγων, ελλείψει του οποίου δεν είναι δυνατόν το μέλος της οικογένειάς του, το οποίο δεν δικαιούται το ίδιο τέτοια προστασία, να τύχει των ευεργετημάτων αυτών.

43. Συγκεκριμένα, το κράτος μέλος υποδοχής οφείλει να μεριμνά ώστε τα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας να δύνανται να λάβουν άδεια διαμονής στο έδαφος του κράτους αυτού, ισχύουσα για χρονικό διάστημα μικρότερο των τριών ετών, με δυνατότητα ανανεώσεως. Το κράτος μέλος υποδοχής οφείλει, μεταξύ άλλων, να διασφαλίζει ότι τα μέλη της οικογένειας διαθέτουν ταξιδιωτικά έγγραφα ώστε να μπορούν να ταξιδεύουν εκτός της επικράτειάς του, ότι μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα στο εσωτερικό του, ότι δύνανται να έχουν στέγαση καθώς και πλήρη πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην ιατρική περίθαλψη. Τα μέλη της οικογενείας πρέπει επίσης να έχουν πρόσβαση στην απασχόληση, καθώς και στην επαγγελματική κατάρτιση, και να τυγχάνουν κοινωνικής αρωγής[15]. Τα εν λόγω δικαιώματα και ευεργετήματα πρέπει να παρέχονται υπό όρους ισοδύναμους με αυτούς που ισχύουν για τους ημεδαπούς. Από τις αιτιολογικές σκέψεις 41 έως 48, καθώς και από τα άρθρα 24 έως 35 της οδηγίας 2011/95, προκύπτει ότι τα ευεργετήματα αυτά πρέπει να παρέχουν στα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας τη δυνατότητα να καλύψουν τις συγκεκριμένες ανάγκες τους και να ενταχθούν στο κράτος μέλος υποδοχής.

44. Επομένως, τα ευεργετήματα που παρέχονται στα μέλη της οικογένειας είναι, κατ' ουσίαν, τα ίδια με αυτά που παρέχονται στον δικαιούχο διεθνούς προστασίας.

45. Όπως επισήμανε το Δικαστήριο στην απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova[16], ο νομοθέτης της Ένωσης δεν προέβλεψε επέκταση του καθεστώτος πρόσφυγα ή του καθεστώτος επικουρικής προστασίας στα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, όπως είχε προτείνει η Επιτροπή στην πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων

[13] Η αιτιολογική σκέψη 36 της οδηγίας 2011/95 αφορά αποκλειστικώς και μόνον τα μέλη της οικογένειας πρόσφυγα, αποκλειομένων των μελών της οικογένειας δικαιούχου επικουρικής προστασίας.

[14] Βλ. αιτιολογική σκέψη 12 της εν λόγω οδηγίας.

[15] Πάντως, το άρθρο 29, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 προβλέπει τη χορήγηση μόνον των βασικών ευεργετημάτων στους δικαιούχους επικουρικής προστασίας.

[16] C-652/16 (EU:C:2018:801, σκέψη 68).

απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών και των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους[17]. Η Επιτροπή επιθυμούσε να διασφαλίσει την επέκταση της διεθνούς προστασίας στα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας *που συνοδεύουν* τον αιτούντα διεθνή προστασία[18], εξαιρουμένων των προσώπων που αποκλείονται από την προστασία αυτή. Η πρωτοβουλία της Επιτροπής δεν έγινε δεκτή, καθόσον το Κοινοβούλιο εκτίμησε ότι ήταν αναγκαίο να ληφθούν υπόψη οι περιπτώσεις κατά τις οποίες τα μέλη της οικογένειας «μπορεί να υπάγονται σε διαφορετικό νομικό καθεστώς από εκείνο του [αιτούντος], το οποίο ενδέχεται να μην είναι συμβατό με τη διεθνή προστασία»[19]. Η Επιτροπή δεν επανέφερε τη συγκεκριμένη πρόταση στο πλαίσιο των προπαρασκευαστικών εργασιών της οδηγίας 2011/95, μολονότι σκοπός της οδηγίας αυτής είναι η θέσπιση «υψηλότερων απαιτήσεων» σε σχέση με τις ελάχιστες απαιτήσεις που θέσπιζε προγενέστερα η οδηγία 2004/83/ΕΚ[20].

46. Βάσει των ανωτέρω στοιχείων, δεν προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 ότι η εν λόγω διάταξη παρέχει στο κράτος μέλος υποδοχής τη δυνατότητα να χορηγεί κατά τρόπο παράγωγο το καθεστώς πρόσφυγα ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας στα μέλη της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας προς τον σκοπό διατηρήσεως της οικογενειακής ενότητας.

β) Οι δικαιούχοι των ευεργετημάτων

47. Το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 εξαρτά τη χορήγηση των ευεργετημάτων των άρθρων 24 έως 35 της οδηγίας αυτής από τη συνδρομή τριών προϋποθέσεων. Κατ' αρχάς, το μέλος της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας πρέπει να εμπίπτει στην έννοια του μέλους της οικογένειας, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο ι', της οδηγίας αυτής. Εν συνεχεία, πρέπει να μην πληροί το ίδιο προσωπικώς τις ουσιαστικές προϋποθέσεις χορηγήσεως διεθνούς προστασίας. Τέλος, το προσωπικό νομικό καθεστώς του πρέπει να είναι συμβατό με τη χορήγηση των ευεργετημάτων αυτών.

48. Μολονότι οι προϋποθέσεις αυτές πρέπει να πληρούνται σωρευτικώς, εντούτοις ενδέχεται να αποδειχθούν ανεπαρκείς όταν το μέλος της οικογένειας εμπίπτει σε έναν από τους λόγους αποκλεισμού από το ευεργέτημα της διεθνούς προστασίας που προβλέπονται στα κεφάλαια ΙΙΙ και V της εν λόγω οδηγίας[21] ή όταν το μέλος της οικογένειας συνιστά κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη[22].

17 COM(2001) 510 τελικό.

18 Βλ., συναφώς, πρώην άρθρο 6, παράγραφος 1, της προτάσεως αυτής.

19 Βλ. τροπολογία 22 στην από 8 Οκτωβρίου 2002 έκθεση επί της εν λόγω προτάσεως οδηγίας (A5-0333/2002 Τελικό).

20 Οδηγία του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (ΕΕ 2004, L 304, σ. 12). Βλ. αιτιολογική σκέψη 10 της οδηγίας 2011/95.

21 Το άρθρο 23, παράγραφος 3, της οδηγίας 2011/95 διευκρινίζει ότι «[ο]ι παράγραφοι 1 και 2 [του άρθρου αυτού] δεν έχουν εφαρμογή όταν το μέλος της οικογένειας αποκλείεται ή θα αποκλειόταν από τη διεθνή προστασία κατ' εφαρμογή των κεφαλαίων ΙΙΙ και V [της οδηγίας]».

22 Το άρθρο 23, παράγραφος 4, της οδηγίας 2011/95 ορίζει ότι, «[κ]ατά παρέκκλιση από τις παραγράφους 1 και 2 [του άρθρου αυτού], τα κράτη μέλη δύνανται να αρνούνται, να περιορίζουν ή να ανακαλούν τα προαναφερόμενα ευεργετήματα για λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης».

1) Η ιδιότητα του «μέλους της οικογένειας»

49. Από τον ορισμό του άρθρου 2, στοιχείο ι', της οδηγίας 2011/95 προκύπτει ότι μέλος της οικογένειας κατά την έννοια της διατάξεως αυτής είναι το μέλος οικογένειας η οποία «υπήρχε ήδη στη χώρα καταγωγής [του δικαιούχου διεθνούς προστασίας]», το οποίο ευρίσκεται στο ίδιο κράτος μέλος με τον δικαιούχο της προστασίας σε σχέση με την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας.

50. Επομένως, ο νομοθέτης της Ένωσης θέτει δύο κριτήρια για τον χαρακτηρισμό ως «μέλος της οικογένειας» και, συνακόλουθα, για την εφαρμογή των κανόνων περί διατηρήσεως της οικογενειακής ενότητας.

51. Το πρώτο κριτήριο αφορά τον τόπο και τον χρόνο γενέσεως του οικογενειακού δεσμού.

52. Μολονότι δεν αμφισβητείται ότι η οικογένεια δεν χαρακτηρίζεται ούτε από τον τόπο ούτε από τον χρόνο δημιουργίας της, εντούτοις ο νομοθέτης της Ένωσης περιορίζει το ευεργέτημα της διατηρήσεως της οικογενειακής ενότητας μόνο στους οικογενειακούς δεσμούς τους οποίους ο δικαιούχος διεθνούς προστασίας δημιούργησε στη χώρα καταγωγής του πριν από τη χορήγηση της προστασίας αυτής, είτε οι δεσμοί αυτοί είναι βιολογικοί, όπως η γέννηση ενός τέκνου, είτε νομικοί, όπως η υιοθεσία ή ο γάμος. Όπως επισημαίνει η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (ΕΥΥΑ) στον οδηγό της σχετικά με τις προϋποθέσεις της διεθνούς προστασίας, οι ανάγκες της οικογένειας πρέπει να υφίστανται ήδη στη χώρα καταγωγής[23].

53. Η ύπαρξη δεσμού του μέλους της οικογένειας με τη χώρα καταγωγής του δικαιούχου διεθνούς προστασίας αποτελεί καθοριστικό στοιχείο, όπως προκύπτει και από το γράμμα του άρθρου 23, παράγραφος 5, της οδηγίας 2011/95. Η διάταξη αυτή επιτρέπει μεν στα κράτη μέλη να διευρύνουν το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 23, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας και στους άλλους «στενούς συγγενείς» του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, ωστόσο πρέπει να πρόκειται για συγγενείς «οι οποίοι συγκατοικούσαν με την οικογένεια ως τμήμα της κατά τον χρόνο αναχώρησης από τη χώρα καταγωγής». Είναι, επομένως, αναγκαίο να αποδεικνύεται η ύπαρξη κοινότητας βίου στη χώρα καταγωγής, προϋφιστάμενη της αναχωρήσεως.

54. Η διατήρηση της οικογενειακής ενότητας που προβλέπει το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 αφορά, κατά συνέπεια, τα μέλη της οικογένειας που ζούσαν μαζί με τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας στη χώρα καταγωγής του. Ως εκ τούτου, η διάταξη αυτή δεν προορίζεται να προστατεύσει την οικογένεια την οποία δημιούργησε ο δικαιούχος διεθνούς προστασίας στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής. Κατά τούτο, το σύστημα της οδηγίας 2011/95 διακρίνεται από εκείνο της οδηγίας 2003/86, η οποία εφαρμόζεται ανεξαρτήτως του αν οι οικογενειακοί δεσμοί δημιουργήθηκαν πριν από ή μετά την είσοδο του συντηρούντος[24] στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής[25].

55. Το δεύτερο κριτήριο το οποίο θέτει ο νομοθέτης της Ένωσης αφορά την παρουσία των μελών της οικογένειας στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής «σε σχέση με την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας». Η προϋπόθεση αυτή σημαίνει ότι τα μέλη της οικογένειας πρέπει να έχουν συνοδεύσει τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας από τη χώρα καταγωγής προς το κράτος μέλος υποδοχής με σκοπό την υποβολή της αιτήσεώς του, εκφράζοντας με αυτόν τον τρόπο τη

[23] ΕΥΥΑ, *Νομική ανάλυση, Προϋποθέσεις της διεθνούς προστασίας (οδηγία 2011/95/ΕΕ)*, 2018 (σ. 106).

[24] Ο «συντηρών» ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2003/86 ως ο υπήκοος τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα σε κράτος μέλος και υποβάλλει, ο ίδιος ή τα μέλη της οικογένειάς του, αίτηση οικογενειακής επανένωσης προκειμένου να επανενωθούν μαζί του/της.

[25] Βλ. άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2003/86.

βούλησή τους να παραμείνουν ενωμένα με αυτόν. Αυτό εκτίθεται και στην αιτιολογική σκέψη 16 της οδηγίας 2011/95, η οποία διευκρινίζει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης πρέπει να διασφαλίζει τον πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων των «αιτούντων άσυλο και των μελών των οικογενειών τους που τους *συνοδεύουν*» [26].

56. Το δεύτερο αυτό κριτήριο διακρίνει και πάλι την οδηγία 2011/95 από την οδηγία 2003/86, κατά την οποία η αίτηση οικογενειακής επανενώσεως υποβάλλεται ενόσω τα μέλη της οικογένειας ευρίσκονται, κατ' αρχήν, εκτός της επικράτειας του κράτους μέλους στο οποίο διαμένει ο συντηρών [27].

57. Εκ των ανωτέρω στοιχείων προκύπτει ότι, από γραμματικής απόψεως, το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 δεν μπορεί να καλύψει τα μέλη της οικογένειας στην περίπτωση που η οικογένεια δημιουργήθηκε εκτός της χώρας καταγωγής και μετά τη χορήγηση διεθνούς προστασίας σε ένα εκ των μελών της.

2) Το μέλος της οικογένειας δεν πληροί τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας

58. Η δεύτερη προϋπόθεση την οποία θέτει το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 είναι τα μέλη της οικογένειας να μη δικαιούνται διεθνή προστασία, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής, δηλαδή καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας. Ειδικότερα, το άρθρο 23, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας δεν αφορά τα μέλη της οικογένειας που πληρούν τα ίδια τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας λόγω των κινδύνων που προσωπικώς διατρέχουν στη χώρα καταγωγής.

3) Το μέλος της οικογένειας υπάγεται σε προσωπικό νομικό καθεστώς το οποίο δεν είναι αντίθετο στη χορήγηση των ευεργετημάτων της οδηγίας 2011/95

59. Η τρίτη προϋπόθεση που θέτει ο νομοθέτης της Ένωσης στο άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 αφορά το «προσωπικό νομικό καθεστώς του μέλους της οικογένειας». Διευκρινίζεται ότι το καθεστώς αυτό πρέπει να είναι συμβατό με τη χορήγηση των πλεονεκτημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 24 έως 35 της εν λόγω οδηγίας.

60. Η έννοια του «προσωπικού νομικού καθεστώτος» δεν ορίζεται στην οδηγία 2011/95. Εντούτοις, ο ορισμός της είναι κοινώς αποδεκτός. Όσον αφορά φυσικό πρόσωπο, η έννοια αυτή περιλαμβάνει το σύνολο των νομικών διατάξεων που διέπουν τη νομική κατάσταση του προσώπου αυτού, καθώς και τις διάφορες ιδιότητες που του αναγνωρίζονται βάσει, μεταξύ άλλων, της ηλικίας του (παραδείγματος χάριν, η ιδιότητα του ανηλίκου ή του ενηλίκου), του τόπου γεννήσεώς του (ιθαγένεια κτώμενη βάσει του δικαίου του εδάφους), του συγγενικού δεσμού γονέα και τέκνου (φυσικός ή θετός δεσμός), της ιθαγενείας ή των ιθαγενειών του, ή ακόμη της οικογενειακής του καταστάσεως (γάμος, ελεύθερη συμβίωση κ.λπ.), της περιορισμένης δικαιοπρακτικής του ικανότητας (στερητική ή επικουρική δικαστική συμπαράσταση κ.λπ.), του παρελθόντος του ή της διαμονής του στο έδαφος κράτους μέλους κ.λπ. Επομένως, το νομικό καθεστώς ενός φυσικού προσώπου είναι δυνατόν να διέπει το σύνολο των πτυχών του βίου του.

[26] Η υπογράμμιση δική μου.

[27] Βλ. άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/86.

61. Στο πλαίσιο του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95, το κατά πόσον το μέλος της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας δύναται να τύχει των ευεργετημάτων που προβλέπει η οδηγία αυτή θα εξαρτηθεί από το προσωπικό νομικό καθεστώς του εν λόγω μέλους. Συνεπώς, δεν μπορεί να απαιτηθεί από το κράτος μέλος υποδοχής να χορηγήσει τίτλο διαμονής ή ταξιδιωτικά έγγραφα σε μέλος της οικογένειας το οποίο αποδεικνύεται ότι είναι πολίτης της Ένωσης ή και υπήκοος του κράτους μέλους υποδοχής, επί παραδείγματι.

62. Στο σημείο αυτό, πρέπει να εξεταστεί το πλαίσιο και, εν συνεχεία, η οικονομία του άρθρου 23, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.

2. Το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95

63. Από την εξέταση του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 διαπιστώνεται ότι το σύστημα της Συμβάσεως της Γενεύης δεν επιβάλλει την επέκταση της διεθνούς προστασίας στα μέλη της οικογένειας πρόσφυγα τα οποία βρίσκονται σε κατάσταση όπως η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση.

64. Προκαταρκτικώς, επισημαίνω ότι οι διατάξεις της οδηγίας 2011/95 πρέπει να ερμηνεύονται όχι μόνον υπό το πρίσμα της όλης οικονομίας και του σκοπού της οδηγίας αυτής, αλλά και κατά τρόπο σύμφωνο με τη Σύμβαση της Γενεύης[28]. Κατά το Δικαστήριο, μολονότι η εν λόγω οδηγία θεσπίζει κανονιστικό σύστημα το οποίο περιλαμβάνει έννοιες και κριτήρια κοινά στα κράτη μέλη και, συνεπώς, ενωσιακά, εντούτοις στηρίζεται σε πλήρη και γενική εφαρμογή της συγκεκριμένης Συμβάσεως και έχει ως σκοπό, μεταξύ άλλων, την πλήρη τήρηση του άρθρου 1 της Συμβάσεως αυτής[29]. Συναφώς, οι διαβουλεύσεις με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (HCR) έχουν ιδιαίτερη σημασία, λαμβανομένης υπόψη της αποστολής που ανατίθεται σε αυτήν με την εν λόγω Σύμβαση[30].

65. Κατά συνέπεια, επιβάλλεται να εξεταστεί το περιεχόμενο της Συμβάσεως της Γενεύης. Στα άρθρα 3 έως 34 της Συμβάσεως αυτής καθορίζονται τα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες που συνεπάγεται η αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα. Τα εν λόγω πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα αποσκοπούν, κατ' ουσίαν, στη διασφάλιση της εντάξεως του πρόσφυγα στη χώρα υποδοχής, παρέχοντάς του τη δυνατότητα να συμμετέχει στη ζωή της χώρας αυτής, χωρίς να υφίσταται, εξαιτίας της φυλής του, της θρησκείας του ή της χώρας καταγωγής του, διακρίσεις ή λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση σε σχέση με εκείνη που επιφυλάσσεται στους ημεδαπούς.

66. Εντούτοις, η Σύμβαση της Γενεύης, όπως και το Πρωτόκολλο του 1967, δεν περιέχει ειδική διάταξη σχετικά με την ενότητα της οικογένειας του πρόσφυγα[31]. Προς τούτο, πρέπει να γίνει παραπομπή σε διπλωματική πράξη προσαρτώμενη στη Σύμβαση αυτή, ήτοι στην τελική πράξη της συνδιασκέψεως των πληρεξουσίων των Ηνωμένων Εθνών για το καθεστώς των προσφύγων και των ανιθαγενών, της 25ης Ιουλίου 1951. Όπως επισημαίνεται στη θεωρία, με το κείμενο αυτό

[28] Βλ. αποφάσεις της 19ης Νοεμβρίου 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Στρατιωτική θητεία και άσυλο) (C-238/19, EU:C:2020:945, σκέψεις 19 και 20), και της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψεις 38 και 39 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[29] Βλ. άρθρο 78, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και άρθρο 18 του Χάρτη. Βλ., επίσης, αιτιολογικές σκέψεις 4, 23 και 24 της οδηγίας 2011/95 και απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, M κ.λπ. (Ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα) (C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψεις 80 έως 83 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[30] Βλ. αιτιολογική σκέψη 22 της οδηγίας 2011/95 και απόφαση της 23ης Μαΐου 2019, Bilali (C-720/17, EU:C:2019:448, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[31] Βλ., συναφώς, Feller, E., Türk, V., και Nicholson, R., *La protection des réfugiés en droit international*, εκδ. Larcier, Βρυξέλλες, και ειδικότερα, Ένατο μέρος υπό τον τίτλο «L'unité de la famille (Acte final, Conférence des Nations unies de 1951)», σ. 678.

οι συντάκτες της εν λόγω Συμβάσεως δημιούργησαν «σύνδεσμο» μεταξύ του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, το οποίο στηρίζεται στον φόβο διώξεων εις βάρος του πρόσφυγα, και της οικογένειας του πρόσφυγα [32]. Εκτιμώντας ότι «η ενότητα της οικογένειας […] αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα του πρόσφυγα και ότι η ενότητα αυτή απειλείται συνεχώς», η πράξη αυτή «συνιστά στα [συμβαλλόμενα κράτη] να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την προστασία της οικογένειας του πρόσφυγα και ειδικότερα για […] να διασφαλίσουν τη διατήρηση της ενότητας της οικογένειας του πρόσφυγα, ιδίως στην περίπτωση κατά την οποία ο επικεφαλής της οικογένειας πληροί τις προϋποθέσεις για να γίνει δεκτός σε μια χώρα» [33].

67. Στο πλαίσιο αυτό, ο νομοθέτης της Ένωσης εξέδωσε την οδηγία 2004/83 και στη συνέχεια, σε αντικατάσταση αυτής, την οδηγία 2011/95 [34].

68. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 78, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, στο οποίο στηρίζεται, η οδηγία 2011/95 έχει ως σκοπό να θεσπίσει υπέρ των υπηκόων τρίτων χωρών «ενιαίο καθεστώς ασύλου» στηριζόμενο στη Σύμβαση της Γενεύης, καθώς και «ενιαίο καθεστώς επικουρικής προστασίας» [35]. Η συγκεκριμένη οδηγία καθορίζει, στα κεφάλαια I, III, IV, V και VI, τα κοινά κριτήρια για τον προσδιορισμό των προσώπων τα οποία «χρήζουν όντως διεθνούς προστασίας» [36] και στα οποία είναι δέον να χορηγηθεί ένα εκ των δύο καθεστώτων προστασίας, εν συνεχεία δε, στο κεφάλαιο VII, καθορίζει το περιεχόμενο της προστασίας που παρέχουν τα καθεστώτα αυτά. Ωστόσο, όπως και στη Σύμβαση της Γενεύης, ο νομοθέτης της Ένωσης δεν προέβλεψε την επέκταση του ευεργετήματος της διεθνούς προστασίας και στα μέλη της οικογένειας ενός πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας με σκοπό τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας.

69. Πάντως, ορισμένες συστάσεις της HCR υποστηρίζουν την επέκταση αυτή. Στα σχόλιά της επί της οδηγίας 2004/83 [37], η HCR είχε υπογραμμίσει, όσον αφορά το άρθρο 23, παράγραφοι 1 και 2, ότι στα μέλη της ίδιας οικογένειας πρέπει να χορηγείται το ίδιο καθεστώς με τον κύριο αιτούντα (παράγωγο καθεστώς), υπό την προϋπόθεση ότι τούτο συμβιβάζεται με το προσωπικό τους καθεστώς. Στα ερωτήματα σχετικά με την προστασία της οικογένειας, της 4ης Ιουνίου 1999 [38], η μόνιμη επιτροπή της HCR είχε επίσης επισημάνει ότι «από την αρχή της οικογενειακής ενότητας προκύπτει ότι, εάν ο επικεφαλής της οικογένειας πληροί τα απαιτούμενα κριτήρια για την αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα, *κατά κανόνα* πρέπει να αναγνωρίζεται και στα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειάς του η ιδιότητα του πρόσφυγα» [39], υπό την επιφύλαξη της συμβατότητας ενός τέτοιου καθεστώτος με το προσωπικό νομικό καθεστώς των τελευταίων.

70. Ομοίως, η Επιτροπή είχε διατυπώσει, όπως προανέφερα, την ίδια πρόταση κατά τις προπαρασκευαστικές εργασίες της οδηγίας 2004/83, χωρίς όμως η πρόταση αυτή να γίνει δεκτή.

[32] Βλ., Feller, E., Türk, V., και Nicholson, R., όπ.π., σ. 624.

[33] Σύσταση Β, 1. Βλ., επίσης, Οδηγό για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος πρόσφυγα βάσει της Συμβάσεως του 1951 και του πρωτοκόλλου του 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων, HCR, Γενεύη 1992, σημείο 183.

[34] Στο ίδιο πλαίσιο, ο νομοθέτης της Ένωσης εξέδωσε και την οδηγία 2003/86, η οποία έχει ως σκοπό, σύμφωνα με τις αιτιολογικές της σκέψεις 2, 6 και 8, να διασφαλίσει την προστασία της οικογένειας του πρόσφυγα, καθώς και τη διατήρηση ή τη δημιουργία του οικογενειακού του βίου, προβλέποντας κανόνες για την άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανενώσεως.

[35] Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 5, 6 και 9 της οδηγίας 2011/95 και απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, N. (C-604/12, EU:C:2014:302, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[36] Βλ. αιτιολογική σκέψη 12 της οδηγίας 2011/95.

[37] Διαθέσιμα στην ακόλουθη διαδικτυακή διεύθυνση: https://www.unhcr.org/fr/protection/operations/4b151d86e/commentaires-annotes-hcr-directive-200483ce-conseil-29-avril-2004-concernant.html.

[38] Διαθέσιμα στην ακόλουθη διαδικτυακή διεύθυνση: https://www.unhcr.org/fr/excom/standcom/4b30a618e/questions-relatives-protection-famille.html.

[39] Ερωτήματα σχετικά με την προστασία της οικογένειας (σημείο 9). Η υπογράμμιση δική μου.

3. Η οικονομία στην οποία εντάσσεται το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95

71. Από την εξέταση της οικονομίας της οδηγίας 2011/95 προκύπτει ότι η εφαρμογή των κανόνων σχετικά με τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, μέσω της χορηγήσεως ορισμένων ευεργετημάτων, απαιτεί την εξατομικευμένη εξέταση της καταστάσεως ενός εκάστου των μελών της οικογένειας [40]. Η εξέταση καθιστά δυνατή την προσαρμογή των χορηγούμενων δικαιωμάτων και ευεργετημάτων αναλόγως της καταστάσεως και του νομικού καθεστώτος των μελών της οικογένειας.

72. Κατ' αρχάς, η απαίτηση διενέργειας εξατομικευμένης εξετάσεως προβλέπεται για τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας, απορρέει δε από τις αιτιολογικές σκέψεις 41, 45 και 47 της οδηγίας 2011/95 καθώς και από τους «[γ]ενικούς κανόνες» σχετικά με το περιεχόμενο της προστασίας αυτής, οι οποίοι περιλαμβάνονται στο άρθρο 20 της οδηγίας.

73. Το άρθρο 20, παράγραφοι 3 και 4, της οδηγίας 2011/95 διευκρινίζει ότι τα κράτη μέλη, αποφασίζοντας για το δικαίωμα των δικαιούχων διεθνούς προστασίας να τύχουν των ευεργετημάτων που προβλέπει η οδηγία αυτή, υποχρεούνται να προβαίνουν σε εξατομικευμένη αξιολόγηση της καταστάσεως στην οποία βρίσκονται τα ευάλωτα πρόσωπα, όπως οι ανήλικοι, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, οι ηλικιωμένοι ή ακόμη τα θύματα βασανιστηρίων, προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες των προσώπων αυτών [41]. Στην αιτιολογική σκέψη 41 της οδηγίας 2011/95 επισημαίνεται ότι τα κράτη μέλη μπορούν, ως εκ τούτου, να θεσπίζουν ευνοϊκότερες διατάξεις «[γ]ια να βελτιωθεί η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων και των ευεργετημάτων που θεσπίζονται στην [εν λόγω] οδηγία», λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τις συγκεκριμένες ανάγκες των δικαιούχων διεθνούς προστασίας και τις ιδιαίτερες δυσχέρειες ένταξης τις οποίες αντιμετωπίζουν.

74. Συναφώς, το άρθρο 20, παράγραφος 5, της οδηγίας 2011/95 διευκρινίζει ιδίως ότι το συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό μέλημα. Όπως, όμως, επισήμανε το Δικαστήριο στην απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Επιστροφή ασυνόδευτου ανηλίκου) [42], μόνον κατόπιν γενικής και εμπεριστατωμένης εκτιμήσεως της καταστάσεως του –ασυνόδευτου στην περίπτωση εκείνη– ανηλίκου είναι δυνατόν να προσδιοριστούν τα «βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού» [43].

75. Επίσης, η αναγκαιότητα εξατομικευμένης εξετάσεως των καταστάσεων απορρέει από τους προβλεπόμενους στο άρθρο 23 της οδηγίας 2011/95 [44] ειδικούς κανόνες σχετικά με τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας και ιδίως από την εκτίμηση της ιδιότητας του «μέλους της οικογένειας» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο ι', της εν λόγω οδηγίας, από την

[40] Όπως ακριβώς και ο έλεγχος που αφορά το κατά πόσον υφίσταται ανάγκη διεθνούς προστασίας, ο οποίος απαιτεί, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4 της οδηγίας 2011/95, τη συνεκτίμηση όλων των πραγματικών στοιχείων και περιστάσεων, αλλά και της «ατομικής κατάστασης […] του αιτούντος» (άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο γ') και της υπάρξεως εθνικής προστασίας (άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο ε').

[41] Βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 38 της οδηγίας 2011/95, κατά την οποία, «[ό]ταν αποφασίζονται τα δικαιώματα στα ευεργετήματα που περιλαμβάνονται στην [εν λόγω] οδηγία, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λάβουν δεόντως υπόψη το μείζον συμφέρον του παιδιού καθώς και τις ειδικές περιστάσεις της εξάρτησης από τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας στενών συγγενών που ευρίσκονται ήδη στο κράτος μέλος και που δεν είναι μέλη της οικογένειας του εν λόγω δικαιούχου».

[42] C-441/19 (EU:C:2021:9).

[43] Βλ. απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Επιστροφή ασυνόδευτου ανηλίκου) (C-441/19, EU:C:2021:9, σκέψη 46).

[44] Βλ., επίσης, *Manuel de réinstallation (Εγχειρίδιο επανεγκαταστάσεως) της HCR*, 2011 (διαθέσιμο στην ακόλουθη διαδικτυακή διεύθυνση: https://www.unhcr.org/fr/5162da949.pdf), και ειδικότερα, σημείο 3.1.5 «Παράγωγο καθεστώς σε σχέση με την οικογενειακή επανένωση», όπου διευκρινίζεται ότι «[ο]ι αιτήσεις χορηγήσεως του παράγωγου καθεστώτος πρόσφυγα πρέπει να εξετάζονται από το προσωπικό που είναι επιφορτισμένο με την προστασία ή τον έλεγχο των προϋποθέσεων υπαγωγής και απαιτούν ενδελεχή έλεγχο όλων των διαθέσιμων εγγράφων και των διαφόρων πληροφοριών περί της ταυτότητας του αιτούντος και της σχέσεώς του με τον πρόσφυγα», σ. 86.

προϋπόθεση που αφορά το νομικό καθεστώς του μέλους της οικογένειας ή ακόμη από την αναγκαιότητα να λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα του τέκνου ή ειδικές περιπτώσεις εξάρτησης [45].

76. Τέλος, η προβλεπόμενη στο άρθρο 23, παράγραφος 3, της οδηγίας 2011/95 ρήτρα αποκλεισμού συνεπάγεται ότι τα κράτη μέλη πρέπει να εξακριβώνουν αν το μέλος της οικογένειας αποκλείεται ή θα αποκλειόταν από τη διεθνή προστασία για έναν από τους λόγους που απαριθμούνται στα άρθρα 12 και 17 της οδηγίας αυτής, ήτοι, παραδείγματος χάρη, λόγω ενός εγκλήματος που έχει διαπράξει [46], γεγονός που στερεί το μέλος της οικογένειας από τα ευεργετήματα που θα ήταν δυνατόν να του χορηγηθούν βάσει του οικογενειακού του δεσμού. Ειδικότερα, στην απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, Ahmed [47], το Δικαστήριο έκρινε ότι η εφαρμογή της εν λόγω ρήτρας αποκλεισμού δεν μπορεί να είναι αυτόματη, αλλά απαιτείται πλήρης εξέταση όλων των ιδιαίτερων περιστάσεων εκάστης περιπτώσεως [48]. Όσον δε αφορά τη ρήτρα αποκλεισμού του άρθρου 23, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας, αυτή επιβάλλει, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, στα κράτη μέλη να εκτιμούν επί εκάστης μεμονωμένης περιπτώσεως κατά πόσον η προσωπική συμπεριφορά του μέλους της οικογένειας ενδέχεται να συνιστά απειλή για την εθνική ασφάλεια και τη δημόσια τάξη [49].

77. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω στοιχείων, μόνον από την εξατομικευμένη εξέταση της οικογενειακής καταστάσεως στην οποία βρίσκεται ο δικαιούχος διεθνούς προστασίας είναι δυνατόν να προσδιοριστεί κατά πόσον αυτός πρέπει να τύχει του δικαιώματος διατηρήσεως της οικογενειακής ενότητας και, ενδεχομένως, κατά πόσον πρέπει να χορηγηθούν στα μέλη της οικογένειάς του τα ευεργετήματα που προβλέπει η οδηγία 2011/95 –όπως η πρόσβαση στην εκπαίδευση ή στην απασχόληση– ή εάν, αντιθέτως, δεν πρέπει να τους χορηγηθούν λόγω της προσωπικής νομικής καταστάσεώς τους ή προηγούμενων πράξεών τους. Μολονότι ο νομοθέτης της Ένωσης επέτρεψε στα κράτη μέλη να επεκτείνουν το ευεργέτημα της διεθνούς προστασίας στο ανήλικο τέκνο του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, τέτοιο ευεργέτημα δεν μπορεί να χορηγηθεί βάσει διαδικασίας που δεν θα περιλαμβάνει την εκτίμηση της ατομικής καταστάσεως του συγκεκριμένου τέκνου.

4. Η τελολογική ανάλυση της οδηγίας 2011/95

78. Η οδηγία 2011/95 στηρίζεται στο άρθρο 78, παράγραφος 2, στοιχεία α′ και β′, ΣΛΕΕ, το οποίο προβλέπει τη λήψη μέτρων για τη θέσπιση κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, το οποίο περιλαμβάνει ενιαίο καθεστώς για τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας που ισχύει σε όλη την Ένωση.

[45] Βλ. αιτιολογική σκέψη 19 της εν λόγω οδηγίας, κατά την οποία η έννοια των «μελών της οικογένειας» είναι δυνατόν να διευρυνθεί «λαμβανομένων υπόψη των διάφορων ειδικών περιστάσεων εξάρτησης και της ιδιαίτερης προσοχής που πρέπει να δίδεται στο μείζον συμφέρον του παιδιού». Βλ., επίσης, ΕΥΥΑ, *Judicial Analysis, Evidence and Credibility Assessment in the Context of the Common European Asylum System (Νομική Ανάλυση, Εκτίμηση στοιχείων και αξιοπιστίας στο πλαίσιο του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου)*, 2018, σ. 62 («Individual assessment») («Ατομική Εκτίμηση»), σ. 126 («The best interests of the child») («Συμφέρον του τέκνου») και σ. 136 («Family relationships and evidence assessment») («Οικογενειακοί δεσμοί και εκτίμηση στοιχείων»).

[46] Βλ. απόφαση της 2ας Μαΐου 2018, K. και H. F. (Δικαίωμα διαμονής και ισχυρισμοί περί εγκλημάτων πολέμου) (C-331/16 και C-366/16, EU:C:2018:296, σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[47] C-369/17 (EU:C:2018:713).

[48] Βλ. αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, Ahmed (C-369/17, EU:C:2018:713, σκέψεις 48 και 49). Βλ., επίσης, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 51).

[49] Βλ. απόφαση της 2ας Μαΐου 2018, K. και H. F. (Δικαίωμα διαμονής και ισχυρισμοί περί εγκλημάτων πολέμου) (C-331/16 και C-366/16, EU:C:2018:296, σκέψεις 53 και 54).

79. Πρώτον, η εν λόγω οδηγία εκφράζει σαφώς τη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης να διασφαλίσει ότι όλα τα κράτη μέλη προσδιορίζουν τα πρόσωπα που «χρήζουν όντως διεθνούς προστασίας» και παρέχουν την εν λόγω διεθνή προστασία βάσει κοινών κριτηρίων, εξετάζοντας εξατομικευμένα την κατάσταση εκάστου αιτούντος [50]. Καθιερώνονται δύο καθεστώτα, ήτοι το καθεστώς πρόσφυγα και το καθεστώς επικουρικής προστασίας. Μολονότι ο νομοθέτης της Ένωσης επέλεξε να συμπληρώσει την προστασία των προσφύγων που καθιερώνει η Σύμβαση της Γενεύης με τη θέσπιση επικουρικής μορφής προστασίας, εντούτοις επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, πέραν των καθεστώτων αυτών, δεν προέβλεψε συμπληρωματική προστασία χορηγούμενη κατά παράγωγο τρόπο στα μέλη της οικογένειας ενός δικαιούχου διεθνούς προστασίας.

80. Από τα άρθρα 13 και 18 της οδηγίας 2011/95, σε συνδυασμό με το άρθρο της 2, στοιχεία δ′ και στ′, προκύπτει ότι για τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα ή του καθεστώτος επικουρικής προστασίας απαιτείται να συντρέχουν δύο βασικά στοιχεία. Το πρώτο στοιχείο έγκειται στην ύπαρξη κινδύνου διώξεων εις βάρος του ενδιαφερομένου, λόγω της φυλής, της θρησκείας, της ιθαγένειας, των πολιτικών πεποιθήσεων ή της ιδιότητάς του ως μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας (πρόσφυγας) ή στην ύπαρξη κινδύνου σοβαρής βλάβης (επικουρική προστασία) σε περίπτωση επιστροφής στη χώρα καταγωγής του. Το δεύτερο στοιχείο έγκειται στην άμεση ή έμμεση ευθύνη της χώρας αυτής για την ύπαρξη του κινδύνου. Επομένως, η υπαγωγή σε καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας περιορίζεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι δημόσιες αρχές της χώρας καταγωγής δεν διασφαλίζουν προστασία έναντι του κινδύνου διώξεων ή σοβαρής βλάβης, είτε προβαίνοντας οι ίδιες στις διώξεις είτε ενθαρρύνοντας ή επιδεικνύοντας ανοχή όσον αφορά τις διώξεις εκ μέρους παραστρατιωτικών ή άλλων μη κρατικών ομάδων. Κατά την ΕΥΥΑ, η αξιολόγηση των διαθέσιμων στη χώρα καταγωγής μέτρων προστασίας αποτελεί, συνεπώς, υποχρεωτικό στάδιο κατά την εκτίμηση της ανάγκης διεθνούς προστασίας, η οποία παρέχεται δευτερευόντως και ενεργοποιείται μόνον αν η χώρα καταγωγής δεν διασφαλίζει καμία προστασία [51].

81. Τα δύο αυτά στοιχεία είναι καθοριστικής σημασίας για την παροχή διεθνούς προστασίας δεδομένου ότι επί τη βάσει των στοιχείων αυτών θεμελιώνεται ο φόβος του ατόμου και εξηγείται η αδυναμία ή η άρνησή του να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της χώρας καταγωγής του. Αποτελούν, ως εκ τούτου, κατευθυντήριες αρχές του καθεστώτος διεθνούς προστασίας.

82. Λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της υπό κρίση υποθέσεως, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο δεύτερο εκ των ανωτέρω αναφερθέντων στοιχείων. Το στοιχείο αυτό αποτελεί έκφραση της αρχής της επικουρικότητας της διεθνούς προστασίας, στην οποία αναφέρονται επανειλημμένως τόσο το αιτούν δικαστήριο όσο και η Βελγική Κυβέρνηση στις παρατηρήσεις της. Βάσει της αρχής αυτής, η διεθνής προστασία είναι υποκατάστατη προστασία η οποία παρέχεται στον αιτούντα εάν και εφόσον η χώρα καταγωγής του δεν είναι σε θέση να τον

[50] Βλ. αιτιολογική σκέψη 12 της εν λόγω οδηγίας. Βλ., επίσης, αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, Ahmed (C-369/17, EU:C:2018:713, σκέψη 37), και της 14ης Μαΐου 2019, M. κ.λπ. (Ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα) (C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψη 79).

[51] Βλ. *Πρακτικό οδηγό [της ΕΥΥΑ]: Προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την παροχή διεθνούς προστασίας*, Απρίλιος 2018, ειδικότερα, σ. 11, 12 και 36.

προστατεύσει από τους κινδύνους διώξεων ή σοβαρής βλάβης εις βάρος του[52]. Όπως και το άρθρο 1 της Συμβάσεως της Γενεύης, η οδηγία 2011/95 ενσωματώνει την αρχή αυτή στο πλαίσιο τόσο της χορηγήσεως του καθεστώτος πρόσφυγα όσο και της παύσεως[53] ή του αποκλεισμού του[54]. Στην απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, Secretary of State for the Home Department[55], το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι οι περιστάσεις που καταδεικνύουν τη δυνατότητα ή μη της χώρας καταγωγής να παράσχει προστασία έναντι πράξεων διώξεως συνιστούν καθοριστικό στοιχείο της εκτιμήσεως η οποία καταλήγει στη χορήγηση ή ενδεχομένως, κατά συμμετρικό τρόπο, στην παύση του καθεστώτος πρόσφυγα[56].

83. Υπό τις συνθήκες αυτές, οποιαδήποτε παροχή διεθνούς προστασίας θα πρέπει να αποκλείεται όταν το μέλος της οικογένειας απολαύει των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη δική του ιθαγένεια και, ειδικότερα, της προστασίας της χώρας καταγωγής του.

84. Δεύτερον, η οδηγία 2011/95 εκφράζει επίσης σαφώς τη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης να θεσπίσει καθεστώς πρόσφυγα και καθεστώς επικουρικής προστασίας που να είναι ομοιόμορφα και στο πλαίσιο των οποίων πρέπει να χορηγούνται τα ίδια δικαιώματα και τα ίδια ευεργετήματα[57]. Η ομοιομορφία αυτή αποσκοπεί στη διασφάλιση ισοδύναμης μεταχειρίσεως όσον αφορά τις συνθήκες διαβιώσεως των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, ανεξαρτήτως του κράτους μέλους υποδοχής, και, επομένως, στη μείωση της πιθανότητας δευτερογενών μετακινήσεων των αιτούντων διεθνή προστασία οι οποίες οφείλονται στην ποικιλομορφία των συνθηκών αυτών[58]. Ως εκ τούτου και υπό την επιφύλαξη εξατομικευμένης εξετάσεως, τα μέλη της οικογένειας πρέπει να απολαύουν, ανεξαρτήτως του κράτους μέλους υποδοχής, των ίδιων δικαιωμάτων και ευεργετημάτων[59].

85. Μολονότι, όπως θα εκθέσω στη συνέχεια, τα κράτη μέλη διαθέτουν ευχέρεια να προβλέπουν ευνοϊκότερη μεταχείριση, εντούτοις το περιθώριο αυτό δεν μπορεί να οδηγεί σε πρόδηλη παρέκκλιση από την ίση μεταχείριση την οποία επιδιώκει εν προκειμένω ο νομοθέτης της Ένωσης.

[52] Βλ., συναφώς, σημείο 90 του οδηγού της HCR που μνημονεύεται στην υποσημείωση 33 των παρουσών προτάσεων, στο οποίο η HCR επισημαίνει ότι «το ζήτημα αν ο ενδιαφερόμενος βασίμως φοβάται ότι θα υποστεί δίωξη πρέπει να εξετάζεται σε σχέση με τη χώρα της οποίας την ιθαγένεια έχει. Εφόσον ο ενδιαφερόμενος δεν έχει κανέναν φόβο έναντι της χώρας ιθαγενείας του, είναι εύλογο να αναμένεται από αυτόν να επικαλεστεί την προστασία της χώρας αυτής. Δεν χρήζει διεθνούς προστασίας και, κατά συνέπεια, δεν είναι πρόσφυγας» (βλ., επίσης, σημεία 106 και 107 του οδηγού αυτού). Στη θεωρία, βλ., ειδικότερα, Hathaway, J. C., και Foster, M., *The law of refugee status*, 2η έκδ., Cambridge University Press, Κέιμπριτζ, 2014, σ. 55: «Αποτελεί υποκείμενη παραδοχή του δικαίου των προσφύγων ότι η εθνική προστασία, εφόσον είναι διαθέσιμη, υπερισχύει της υποκατάστατης διεθνούς προστασίας. Κατά την κατάρτιση της Συμβάσεως, οι εκπρόσωποι των κρατών εξέφρασαν σαφώς την άποψη ότι ένα πρόσωπο πρέπει να αναγνωρίζεται ως πρόσφυγας μόνον εάν δεν δύναται ή θεμιτώς αρνείται να θέσει εαυτόν υπό την προστασία του συνόλου των χωρών των οποίων έχει την ιθαγένεια», καθώς και σ. 462: «σκοπός του δικαίου των προσφύγων είναι η παροχή υποκατάστατης προστασίας ενόσω αναμένεται να συνεχιστεί ή να αρχίσει η παροχή ουσιώδους εθνικής προστασίας», και σ. 494 και 495. Βλ., επίσης, Goodwin-Gill, G. S., και McAdam, J., *The refugee in international law*, 3η έκδ., Oxford University Press, Οξφόρδη, 2007, σ. 421: «Η έλλειψη ή η άρνηση προστασίας είναι κύριο χαρακτηριστικό της ιδιότητας του πρόσφυγα, εναπόκειται δε, ως εκ τούτου, στο διεθνές δίκαιο να παράσχει τη δική του προστασία υποκαθιστώντας αυτήν την οποία δεν μπορεί ή δεν θέλει να παράσχει η χώρα καταγωγής» και σ. 72: «Οι έχοντες την ιθαγένεια άλλου κράτους δικαιούνται, κατά κανόνα, την προστασία του κράτους αυτού και επομένως δεν εμπίπτουν στον ορισμό του πρόσφυγα» (ελεύθερες μεταφράσεις).

[53] Βλ. άρθρο 11 της οδηγίας 2011/95.

[54] Βλ. άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/95.

[55] C-255/19 (EU:C:2021:36).

[56] Βλ. απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, Secretary of State for the Home Department (C-255/19, EU:C:2021:36, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[57] Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 5, 9 και 10 της οδηγίας 2011/95.

[58] Βλ. αιτιολογική σκέψη 13 της οδηγίας 2011/95.

[59] Εξαιρουμένων των δικαιωμάτων που απορρέουν από την αρχή της μη επαναπροωθήσεως.

86. Τρίτον και τελευταίο, η οδηγία 2011/95 εκφράζει σαφώς τη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης να διασφαλίσει στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους, όπως αυτά κατοχυρώνονται, μεταξύ άλλων, στον Χάρτη, στη Σύμβαση της Γενεύης, καθώς και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών [60].

87. Συναφώς, το άρθρο 7 του Χάρτη αναγνωρίζει το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Κατά πάγια νομολογία, το άρθρο αυτό πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με την υποχρέωση συνεκτιμήσεως του συμφέροντος του παιδιού, το οποίο αναγνωρίζεται στο άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη, λαμβανομένης υπόψη και της ανάγκης του τέκνου να διατηρεί τακτικώς προσωπικές σχέσεις και με τους δύο γονείς του, περί της οποίας γίνεται μνεία στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου [61]. Είναι γενικώς αποδεκτό ότι η οικογένεια, ως θεμελιώδες στοιχείο της κοινωνίας, δικαιούται σεβασμού και προστασίας και ότι το κράτος οφείλει να καταβάλλει κάθε προσπάθεια για τη διατήρηση των δεσμών μεταξύ τέκνου και της οικογένειάς του, ώστε μόνον εξαιρετικές περιστάσεις να μπορούν να οδηγήσουν σε διάρρηξη του οικογενειακού δεσμού [62].

88. Στο πλαίσιο αυτό, η διατήρηση της οικογενειακής ενότητας αποτελεί δικαίωμα αναγνωρισμένο ως θεμελιώδες δικαίωμα του πρόσφυγα [63].

89. Το δικαίωμα αυτό πηγάζει και αντλεί το έρεισμά του από την υλική και ψυχολογική υποστήριξη την οποία μπορούν να παρέχουν αμοιβαία τα μέλη της οικογένειας και η οποία συμβάλλει στην ευημερία και στην προστασία εκάστου εξ αυτών [64]. Η αναγκαστική εξορία εκθέτει τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας σε πραγματικό κίνδυνο μόνιμου αποχωρισμού από την οικογένειά του, ενώ εκθέτει και τα μέλη της οικογένειάς του, τα οποία παραμένουν στη χώρα καταγωγής και στερούνται της φροντίδας του, όχι μόνο σε κινδύνους διώξεων, αλλά και σε κίνδυνο οικονομικής και κοινωνικής ανασφάλειας, σε κίνδυνο βίας και εκμεταλλεύσεως, ακόμη δε και εγκαταλείψεως, δεδομένου ότι η φυγή από τη χώρα καταγωγής είναι συχνά μη αναστρέψιμη για μακρά χρονική περίοδο [65]. Ενώ όμως ο κίνδυνος διώξεων ή σοβαρής βλάβης στον οποίο εκτίθενται προσωπικώς τα μέλη της οικογένειας δικαιολογεί τη χορήγηση σε αυτά διεθνούς προστασίας, αντιθέτως ο κίνδυνος οικονομικής και κοινωνικής ανασφάλειας από τον οποίον ενδέχεται να πλήττονται δεν αρκεί για να θεμελιώσει την αναγνώριση τέτοιας προστασίας.

90. Ο μηχανισμός του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 αποσκοπεί στο να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας στην τελευταία αυτή περίπτωση. Αν και ο σκοπός αυτός δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των κύριων σκοπών της οδηγίας που μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 12, εντούτοις το εν λόγω άρθρο 23, παράγραφος 2, προβλέπει ιδιαιτέρως σαφείς και συγκεκριμένες υποχρεώσεις για το κράτος μέλος υποδοχής. Ο μηχανισμός αυτός

60 Υπογραφείσα στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950. Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 4, 16 και 17 της οδηγίας 2011/95 και αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 2011, N. S. κ.λπ. (C-411/10 και C-493/10, EU:C:2011:865, σκέψη 78), και της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 39 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

61 Βλ. αποφάσεις της 26ης Μαρτίου 2019, SM (Παιδί που τελεί υπό το αλγερινό σύστημα kafala) (C-129/18, EU:C:2019:248, σκέψη 67 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 16ης Ιουλίου 2020, État belge (Οικογενειακή επανένωση – Ανήλικο τέκνο) (C-133/19, C-136/19 και C-137/19, EU:C:2020:577, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

62 Βλ. άρθρα 3 και 9 της Συμβάσεως για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών με το υπ' αριθ. 44/25 ψήφισμα της 20ής Νοεμβρίου 1989 και τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990. Βλ., επίσης, απόφαση του ΕΔΔΑ της 6ης Ιουλίου 2010, Neulinger και Shuruk κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2010:0706JUD004161507, § 49 έως 64).

63 Τούτο μαρτυρεί η θέση του στο κεφάλαιο VII της οδηγίας 2011/95.

64 Βλ. Feller, E., Türk, V., και Nicholson, R., όπ.π.: «Η τήρηση της αρχής της ενότητας της οικογένειας αποτελεί ένα από τα κύρια μέσα προστασίας της οικογένειας του πρόσφυγα», σ. 624.

65 Βλ. Feller, E., Türk, V., και Nicholson, R., όπ.π., σ. 626 και 627.

επιτρέπει στον δικαιούχο διεθνούς προστασίας να διάγει κανονικό οικογενειακό βίο στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, παρέχοντας στα μέλη της οικογένειάς του τα οικονομικά και κοινωνικά ευεργετήματα που είναι αναγκαία για την κάλυψη των στοιχειωδών αναγκών τους και την ενσωμάτωσή τους στο συγκεκριμένο κράτος [66].

91. Κατά την HCR, η διατήρηση της οικογενειακής ενότητας πρέπει, ως εκ τούτου, να αποτελεί «μέσο διασφαλίσεως κάποιας κανονικότητας στη ζωή […] των ξεριζωμένων» [67].

92. Χωρίς να επιθυμεί την καταστρατήγηση των προϋποθέσεων παροχής διεθνούς προστασίας, ο κύριος σκοπός τον οποίο επιδιώκει κατ' αυτόν τον τρόπο ο νομοθέτης της Ένωσης είναι η διατήρηση της ενότητας της οικογένειας της οποίας τα βασικά μέλη, ήτοι το ζεύγος και τα τέκνα, βρίσκονται ήδη στο κράτος μέλος υποδοχής. Παρέχοντας στον σύζυγο τα μέσα για να αποκτήσει τα απαραίτητα για τη διαβίωση στο κράτος μέλος υποδοχής και στα τέκνα τα μέσα φοιτήσεως σε σχολείο, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να λάβουν άδεια διαμονής με ανανεώσιμη διάρκεια, να έχουν αξιοπρεπές κατάλυμα και πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη, το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 ενισχύει την οικονομική και κοινωνική κατάσταση της οικογένειας, προστατεύοντας το καθένα από τα μέλη της. Μέσω του μηχανισμού αυτού, ο οποίος έχει δημιουργηθεί προς χάριν της ενότητας της οικογένειας και της εντάξεως ενός εκάστου εκ των μελών που την απαρτίζουν, η οικογένεια πρόκειται να εξασφαλίσει καθεστώς σταθερότητας και αυτονομίας εντός του κράτους μέλους υποδοχής.

93. Εξ αυτού συνάγω –θέλοντας να απαντήσω στο σημείο αυτό στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα– ότι η εφαρμογή του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 δεν μπορεί να εξαρτάται από τη δυνατότητα επανεγκαταστάσεως της οικογένειας σε τρίτη χώρα, ακόμη και αν ορισμένα από τα μέλη της έχουν την ιθαγένεια της χώρας αυτής. Συγκεκριμένα, ο δικαιολογητικός λόγος της διατάξεως αυτής είναι η παροχή στον δικαιούχο διεθνούς προστασίας της δυνατότητας να απολαύει των δικαιωμάτων που του παρέχει η εν λόγω προστασία, διατηρώντας συγχρόνως την ενότητα του οικογενειακού του βίου στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής. Η συνεκτίμηση της δυνατότητας επανεγκαταστάσεως θα είχε ως αποτέλεσμα να στερούνται πρακτικής αποτελεσματικότητας οι διατάξεις του άρθρου 23, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, καθόσον το ενδεχόμενο αυτό θα ισοδυναμούσε με παραίτηση του δικαιούχου διεθνούς προστασίας από το δικαίωμα ασύλου που του παρέχεται εν προκειμένω.

94. Κατόπιν των ανωτέρω, φρονώ ότι, με το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95, ο νομοθέτης της Ένωσης δεν θέλησε να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, παρέχοντας στις αρμόδιες εθνικές αρχές τη δυνατότητα να χορηγούν την ίδια διεθνή προστασία και στα μέλη της οικογένειάς του, και ιδίως στο ανήλικο τέκνο του, χωρίς να προβαίνουν σε εξατομικευμένη εξέταση της αιτήσεως και ανεξαρτήτως του κατά πόσον η κατάσταση του μέλους της οικογένειας καταδεικνύει την ύπαρξη ανάγκης διεθνούς προστασίας κατά την έννοια της οδηγίας αυτής.

95. Κατά συνέπεια, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των στοιχείων αυτών, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία δυνάμει της οποίας η αρμόδια εθνική αρχή επιδιώκει να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας χορηγώντας τέτοια προστασία και στα μέλη της οικογένειάς του, και ιδίως στο ανήλικο τέκνο του, τα οποία, ατομικώς, δεν πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για να τους χορηγηθεί διεθνής προστασία.

[66] Βλ., μεταξύ άλλων, αιτιολογικές σκέψεις 41 έως 48 της οδηγίας 2011/95.

[67] Ερωτήματα σχετικά με την προστασία της οικογένειας, της 4ης Ιουνίου 1999, σημείο 15 (βλ. υποσημείωση 38 των παρουσών προτάσεων).

Β. Επί του πρώτου ερωτήματος το οποίο αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3 της οδηγίας 2011/95

96. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία δυνάμει της οποίας η αρμόδια εθνική αρχή δύναται, προκειμένου να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας, να χορηγήσει στο ανήλικο τέκνο δικαιούχου διεθνούς προστασίας το καθεστώς πρόσφυγα ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας, στην περίπτωση που το τέκνο αυτό έχει την ιθαγένεια άλλης χώρας από εκείνη του γονέα του, της οποίας την προστασία μπορεί, κατ' αρχήν, να ζητήσει.

1. Το εύρος της ευχέρειας εκτιμήσεως που παρέχει στα κράτη μέλη το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95

97. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3 της οδηγίας 2011/95, «[τ]α κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις για να καθορίζουν το ποιος δικαιούται να θεωρηθεί πρόσφυγας ή πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία και το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι διατάξεις αυτές συνάδουν με την [εν λόγω] οδηγία» [68].

98. Πρώτον, από το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψεώς της 14, προκύπτει ότι τα κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις σχετικά με την εξέταση αιτήσεων παροχής διεθνούς προστασίας, για τους σκοπούς του προσδιορισμού των προσώπων που πληρούν τις προϋποθέσεις χορηγήσεως διεθνούς προστασίας.

99. Αφενός, ως «αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας» ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο η', της οδηγίας 2011/95 η «αίτηση παροχής προστασίας από κράτος μέλος που υποβάλλει υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής, ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτείται καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας». Διευκρινίζεται ότι ο αιτών δεν πρέπει να αιτείται ρητώς να του παρασχεθεί άλλη μορφή προστασίας, μη εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

100. Αφετέρου, αναφερόμενος στις «προϋποθέσεις χορηγήσεως» του καθεστώτος πρόσφυγα ή του καθεστώτος επικουρικής προστασίας, ο νομοθέτης της Ένωσης παραπέμπει αποκλειστικώς στις προϋποθέσεις χορηγήσεως που προβλέπονται ρητώς στα κεφάλαια ΙΙ έως VI της εν λόγω οδηγίας.

101. Δεύτερον, από την επιφύλαξη που διατυπώνει ο νομοθέτης της Ένωσης σχετικά με την αναγκαιότητα να συνάδουν αυτές οι ευνοϊκότερες διατάξεις με την οδηγία 2011/95 προκύπτει ότι η ευχέρεια εκτιμήσεως των κρατών μελών πρέπει να οριοθετείται υπό το πρίσμα των ουσιαστικών και διαδικαστικών κανόνων που θεσπίζει η οδηγία και των σκοπών που αυτή επιδιώκει [69].

[68] Βλ., συναφώς, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, M'Bodj (C-542/13, EU:C:2014:2452, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[69] Δεδομένου ότι πρέπει να πρόκειται για ευνοϊκότερες διατάξεις, είναι αυτονόητο ότι η ευχέρεια εκτιμήσεως πρέπει να ασκείται με σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα των ενδιαφερομένων.

102. Υπενθυμίζω ότι, σύμφωνα με το άρθρο 78, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, η οδηγία 2011/95 αποσκοπεί στη διασφάλιση της ομοιομορφίας του καθεστώτος ασύλου και του καθεστώτος επικουρικής προστασίας μέσω της παροχής διεθνούς προστασίας βάσει κοινών για τα κράτη μέλη κριτηρίων, κατόπιν εξατομικευμένης εξετάσεως της καταστάσεως του αιτούντος.

103. Σε αντίθεση με την οδηγία 2004/83, η οποία θέσπιζε ελάχιστες απαιτήσεις, η οδηγία 2011/95 εντάσσεται σε ένα πλήρες σύνολο εναρμονισμένων στο επίπεδο της Ένωσης κανόνων, που συγκροτούν το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, το οποίο αποβλέπει στη θέσπιση κανονιστικών προδιαγραφών υψηλότερου επιπέδου. Ενώ στο κεφάλαιο Ι της εν λόγω οδηγίας ο νομοθέτης της Ένωσης καθορίζει το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας καθώς και τις θεμελιώδεις έννοιες για την εφαρμογή της, οι ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις παροχής διεθνούς προστασίας περιλαμβάνονται στα κεφάλαια ΙΙ έως VI. Στην απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, Μ κ.λπ. (Ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα)[70], το Δικαστήριο έκρινε ότι η οδηγία 2011/95 θεσπίζει κοινές έννοιες και κοινά κριτήρια, τα οποία είναι ενωσιακά[71].

104. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να κάνει χρήση της ευχέρειας εκτιμήσεώς του για να προσδιορίσει κατά τρόπο διαφορετικό τις εν λόγω κοινές έννοιες και κοινά κριτήρια και για να θεσπίσει εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας το καθεστώς πρόσφυγα ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας μπορεί να χορηγείται και για άλλους λόγους εκτός από εκείνους που ρητώς προβλέπει η οδηγία 2011/95 και επί τη βάσει μη εξατομικευμένης αξιολογήσεως της αιτήσεως.

105. Η ερμηνεία αυτή δεν στερεί το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας από την πρακτική του αποτελεσματικότητα.

106. Πράγματι, η ελευθερία που διαθέτουν τα κράτη μέλη βάσει του άρθρου 3 της οδηγίας 2011/95 παραμένει αρκούντως ευρεία ώστε να παρέχεται σε αυτά η δυνατότητα να θεσπίζουν ευνοϊκότερες διατάξεις, κατά τρόπο σύμφωνο προς τους κανόνες της οδηγίας αυτής.

107. Αφενός, η οδηγία 2011/95 περιέχει πολλές προαιρετικές διατάξεις, τις οποίες κάθε κράτος μέλος δύναται να εφαρμόσει ή όχι[72].

108. Αφετέρου, ορισμένες έννοιες, θεμελιώδεις για την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας, δεν ορίζονται αυστηρώς. Τούτο συμβαίνει, παραδείγματος χάρη, στην περίπτωση της έννοιας της «διώξεως». Όπως επισημαίνει η ΕΥΥΑ, πρόκειται για μια έννοια «ευέλικτη, προσαρμόσιμη και αρκούντως ευρεία ώστε να περιλαμβάνει ποικίλες μορφές διώξεων»[73]. Ως εκ τούτου, ο νομοθέτης της Ένωσης δεν απαριθμεί κατά τρόπο εξαντλητικό τις μορφές που η έννοια αυτή μπορεί να προσλάβει, οι δε λόγοι διώξεως μπορούν να εκτιμώνται διαφορετικά από τα κράτη μέλη, όπως καταδεικνύουν και οι ένδικες διαφορές που άγονται ενώπιον του Δικαστηρίου.

[70] C-391/16, C-77/17 και C-78/17 (EU:C:2019:403).

[71] Βλ. απόφαση της 14ης Μαΐου 2019, Μ κ.λπ. (Ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα) (C-391/16, C-77/17 και C-78/17, EU:C:2019:403, σκέψη 83).

[72] Βλ., επί παραδείγματι, διατάξεις της οδηγίας 2011/95 που προβλέπονται στο άρθρο 5, παράγραφος 3 (μεταγενέστερη αίτηση), στο άρθρο 14, παράγραφοι 4 και 5 (ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα), στο άρθρο 17, παράγραφος 3 (αποκλεισμός από το καθεστώς επικουρικής προστασίας), στο άρθρο 19, παράγραφος 2 (ανάκληση του καθεστώτος επικουρικής προστασίας), στο άρθρο 21, παράγραφοι 2 και 3 (προστασία από την επαναπροώθηση), στο άρθρο 23, παράγραφοι 4 και 5 (διατήρηση της οικογενειακής ενότητας), στο άρθρο 29, παράγραφος 2 (κοινωνική αρωγή), καθώς και στο άρθρο 35 (επαναπατρισμός).

[73] *Πρακτικός οδηγός [της ΕΥΥΑ]: Προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την παροχή διεθνούς προστασίας*, Απρίλιος 2018, σ. 16.

109. Υπενθυμίζω ότι για τη διαπίστωση της ανάγκης παροχής διεθνούς προστασίας απαιτείται εξατομικευμένη εκτίμηση της αιτήσεως. Κάθε κράτος μέλος είναι ελεύθερο να εκτιμήσει το μέτρο κατά το οποίο πρέπει να υλοποιηθούν οι κοινές έννοιες και τα κοινά κριτήρια που ορίζονται στην οδηγία 2011/95, προκειμένου να καταστήσει αποτελεσματικότερη την εφαρμογή τους κατόπιν του ελέγχου αυτού. Στο πλαίσιο της ατομικής αυτής αξιολογήσεως, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν λιγότερο αυστηρές απαιτήσεις για την εκτίμηση του κινδύνου διώξεων ή σοβαρής βλάβης που αντιμετωπίζει ο αιτών[74]. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να θεσπίζουν ευνοϊκότερες διατάξεις για την αξιολόγηση της ανάγκης διεθνούς προστασίας των μελών της ίδιας οικογένειας και ιδίως των τέκνων, μειώνοντας, για παράδειγμα, το απαιτούμενο κατά τη νομοθεσία όριο διώξεων ή σοβαρής βλάβης. Πράγματι, για την αξιολόγηση της ανάγκης διεθνούς προστασίας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ιδιαιτέρως ευάλωτη θέση των μελών της οικογένειας. Για παράδειγμα, η χορήγηση διεθνούς προστασίας στον επικεφαλής της οικογένειας εκθέτει τα μέλη της σε μεγαλύτερο κίνδυνο διώξεων ή σοβαρής βλάβης, για λόγους που αφορούν τα ίδια ή απλώς και μόνον εξαιτίας της συγγενικής τους σχέσεως[75]. Για τον λόγο αυτόν, η HCR πρότεινε την αναγνώριση «παράγωγου» καθεστώτος πρόσφυγα στους γονείς πιθανών θυμάτων ακρωτηριασμού γυναικείων γεννητικών οργάνων[76], στην περίπτωση κατά την οποία οι γονείς αυτοί είναι εκτεθειμένοι σε κίνδυνο διώξεων εξαιτίας της αντιθέσεώς τους στην πρακτική αυτή, την οποία έχουν εκφράσει.

110. Για την εκτίμηση της ανάγκης διεθνούς προστασίας πρέπει να λαμβάνεται επίσης υπόψη η ιδιαίτερα ευάλωτη θέση των παιδιών. Πράξεις ή απειλές οι οποίες, για ένα ενήλικο άτομο, θα μπορούσαν να κριθούν ανεπαρκείς για την πλήρωση του ορίου βάσει του οποίου στοιχειοθετούνται διώξεις, ενδέχεται να φθάνουν το όριο αυτό όταν πρόκειται για ένα παιδί.

111. Πρόκειται για πολλές παραμέτρους τις οποίες η οδηγία 2011/95 δεν καθορίζει και τις οποίες αφήνει στην ευχέρεια εκτιμήσεως εκάστου κράτους μέλους.

112. Αυτή είναι, κατά τη γνώμη μου, η έννοια της αποφάσεως της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova[77]. Στο ειδικό πλαίσιο της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η συγκεκριμένη απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε, ειδικότερα, ότι ένα κράτος μέλος δύναται, βάσει του άρθρου 3 της οδηγίας 2011/95, να επεκτείνει το ευεργέτημα της διεθνούς προστασίας που έχει χορηγηθεί σε μέλος μιας οικογένειας και σε άλλα μέλη της οικογένειας αυτής, υπό την προϋπόθεση, ωστόσο, ότι το ενδιαφερόμενο μέλος της οικογένειας δεν εμπίπτει σε κάποιον από τους λόγους αποκλεισμού που προβλέπονται στο άρθρο 12 της οδηγίας αυτής και ότι η κατάστασή του συσχετίζεται, λόγω της ανάγκης διατηρήσεως της οικογενειακής ενότητας, με τη λογική της διεθνούς προστασίας.

113. Στην υπόθεση εκείνη, τα τρία μέλη της οικογένειας κατάγονταν από το Αζερμπαϊτζάν, χώρα στην οποία τόσο ο πατέρας όσο και η μητέρα της οικογένειας θεωρούσαν ότι αντιμετώπιζαν κίνδυνο διώξεων, όλα δε τα μέλη της οικογένειας αυτής είχαν εισέλθει στη Βουλγαρία προκειμένου να υποβάλουν ταυτοχρόνως, κάθε μέλος ατομικά, αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας, ενώ η μητέρα ζήτησε τη χορήγηση της προστασίας αυτής και για λογαριασμό του

74 Αναφέρομαι, για παράδειγμα, στη σοβαρότητα της πράξεως διώξεως, στην επαναλαμβανόμενη τέλεσή της, στα πρόσωπα που την τελούν και στους λόγους της διώξεως. Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Y και Z (C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518), σχετικά με την ερμηνεία της έννοιας της «θρησκευτικής ελευθερίας».

75 Βλ. αιτιολογική σκέψη 36 της οδηγίας 2011/95.

76 Βλ. κατευθυντήριο σημείωμα της HCR επί των αιτήσεων ασύλου που σχετίζονται με τους ακρωτηριασμούς γυναικείων γεννητικών οργάνων, Μάιος 2009, διαθέσιμο στην ακόλουθη διαδικτυακή διεύθυνση: https://www.unhcr.org/fr/publications/legal/4fd737379/note-dorientation-demandes-dasile-relatives-mutilations-genitales-feminines.html, σημείο 11.

77 C-652/16 (EU:C:2018:801).

γιου της, υπηκόου Αζερμπαϊτζάν. Όλοι τους ενέπιπταν στον ορισμό του «μέλους της οικογένειας» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο ι′, της οδηγίας 2011/95 και κανένας εξ αυτών δεν τελούσε σε προσωπικό νομικό καθεστώς που να είναι αντίθετο στη χορήγηση διεθνούς προστασίας. Η ομοιομορφία αυτή, τόσο από πραγματικής όσο και από νομικής απόψεως, της καταστάσεως των μελών της οικογένειας ήταν, κατά τη γνώμη μου, καθοριστική στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 3 της οδηγίας 2011/95 στην υπόθεση εκείνη.

114. Πάντως, το Δικαστήριο δεν παρέλειψε να οριοθετήσει την άσκηση της εν λόγω ευχέρειας εκτιμήσεως.

115. Πρώτον, μνημονεύοντας τους λόγους αποκλεισμού που προβλέπονται στο άρθρο 12 της οδηγίας 2011/95, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι δεν επιτρέπεται η χορήγηση διεθνούς προστασίας σε μέλος της οικογένειας το οποίο προδήλως δεν χρήζει τέτοιου καθεστώτος –επειδή απολαύει της προστασίας ενός οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ή επειδή οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους υποδοχής θεωρούν ότι έχει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατοχή της ιθαγένειας του εν λόγω κράτους ή ισοδύναμα δικαιώματα και υποχρεώσεις[78]– ή σε μέλος της οικογένειας το οποίο θεωρείται ανάξιο της σχετικής προστασίας[79].

116. Το Δικαστήριο ευθυγραμμίστηκε κατά τούτο με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, B και D[80], στην οποία είχε κρίνει ότι οι διατάξεις του άρθρου 3 της οδηγίας 2004/83 δεν επιτρέπουν τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα σε πρόσωπο που αποκλείεται από το καθεστώς αυτό βάσει του άρθρου 12, παράγραφος 2, της οδηγίας, εξαιτίας της διαπράξεως μη πολιτικού εγκλήματος, τούτο δε με σκοπό τη «διαφύλαξη της αξιοπιστίας του συστήματος διεθνούς προστασίας» που η οδηγία προβλέπει[81].

117. Εάν η επέκταση της διεθνούς προστασίας αποκλείεται βάσει του άρθρου 12 της οδηγίας 2011/95 για τον λόγο ότι, μεταξύ άλλων, το μέλος της οικογένειας θεωρείται ότι απολαύει των δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιθαγένεια της χώρας διαμονής, μια τέτοια επέκταση δεν μπορεί, κατά μείζονα λόγο, να είναι δυνατή όταν το μέλος αυτό απολαύει των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη δική του ιθαγένεια και, ειδικότερα, της προστασίας της χώρας καταγωγής του.

118. Δεύτερον, το Δικαστήριο, απαιτώντας να συσχετίζεται η κατάσταση του μέλους της οικογένειας «λόγω της ανάγκης διατήρησης της οικογενειακής ενότητας, με τη λογική της διεθνούς προστασίας»[82], παρέπεμψε, κατά τη γνώμη μου, στο άρθρο 23 της οδηγίας 2011/95 και εξέφρασε την πρόθεσή του να περιορίσει την επέκταση αυτή μόνο στα μέλη της οικογένειας που μνημονεύονται στο άρθρο 2, στοιχείο ι′, της οδηγίας. Για τους λόγους που εκτίθενται στα σημεία 49 και επόμενα των παρουσών προτάσεων, η εν λόγω οδηγία αποσκοπεί, πράγματι, στη διατήρηση της ενότητας της οικογένειας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, τη στιγμή που

78 Βλ. άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/95, το οποίο ενσωματώνει τους λόγους αποκλεισμού που προβλέπονται στο άρθρο 1, τμήματα Δ και Ε, της Συμβάσεως της Γενεύης. Βλ., ενδεικτικά, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψεις 49 και 50).

79 Βλ. άρθρο 12, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95, το οποίο αποκλείει από τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα το πρόσωπο που έχει διαπράξει έγκλημα κατά της ειρήνης ή κατά της ανθρωπότητας, έγκλημα πολέμου ή σοβαρό μη πολιτικό έγκλημα ή είναι ένοχο πράξεων που αντιβαίνουν προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών. Το συγκεκριμένο άρθρο ενσωματώνει τους λόγους αποκλεισμού που προβλέπονται στο άρθρο 1, τμήμα ΣΤ, της Συμβάσεως της Γενεύης.

80 C-57/09 και C-101/09 (EU:C:2010:661). Στην υπόθεση B (C-57/09), η αρμόδια εθνική αρχή έκρινε ότι ο B έπρεπε να αποκλειστεί από το καθεστώς πρόσφυγα λόγω του σοβαρού μη πολιτικού εγκλήματος που είχε διαπράξει. Στην υπόθεση D (C-101/09), ο D αρχικώς είχε υπαχθεί σε καθεστώς πρόσφυγα, εν συνεχεία δε κινήθηκε διαδικασία ανακλήσεως του καθεστώτος αυτού λόγω φερόμενης τελέσεως σοβαρού εγκλήματος και λόγω πράξεων αντίθετων προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

81 Βλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, B και D (C-57/09 και C-101/09, EU:C:2010:661, σκέψεις 114 και 115).

82 Απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψη 74).

αυτός αναγκάζεται να εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής του λόγω των εις βάρος του διώξεων ή σοβαρής βλάβης την οποία υφίσταται στη χώρα αυτή, πράγμα που συνεπάγεται κίνδυνο διαρρήξεως των οικογενειακών δεσμών.

119. Το κριτήριο βάσει του οποίου η κατάσταση του μέλους της οικογένειας πρέπει να «σχετίζεται, λόγω της ανάγκης διατηρήσεως της οικογενειακής ενότητας, με τη λογική της διεθνούς προστασίας» ευθυγραμμίζεται, εν προκειμένω, με την απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, M'Bodj [83].

120. Συγκεκριμένα, υπό το πρίσμα της λογικής βάσει της οποίας παρέχεται η διεθνής προστασία, το Δικαστήριο, με την απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, M'Bodj [84], έκρινε ως αντιβαίνουσα στο άρθρο 3 της οδηγίας 2004/83 εθνική νομοθεσία δυνάμει της οποίας το καθεστώς επικουρικής προστασίας μπορούσε να χορηγηθεί σε υπήκοο τρίτης χώρας, ο οποίος ήταν θύμα επιθέσεως στο κράτος μέλος υποδοχής και του οποίου η κατάσταση της υγείας υπήρχε κίνδυνος να επιδεινωθεί λόγω της ελλείψεως κατάλληλης θεραπευτικής αγωγής στη χώρα καταγωγής του. Ειδικότερα, κατά το Δικαστήριο, είναι «αντίθετη στην όλη οικονομία και τους σκοπούς της οδηγίας 2004/83 η χορήγηση των καθεστώτων που αυτή προβλέπει σε υπηκόους τρίτων χωρών ευρισκόμενους σε καταστάσεις που ουδόλως σχετίζονται με τη λογική της διεθνούς προστασίας» [85].

121. Υπό το πρίσμα του ως άνω πλαισίου ανάλυσης πρέπει να εξεταστεί αν οι διατάξεις του άρθρου 26, παράγραφος 2, του AsylG εμπίπτουν στην ευχέρεια εκτιμήσεως που παρέχει στα κράτη μέλη το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95.

2. Εξέταση της επίμαχης νομοθεσίας

122. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που μόλις εξέθεσα, φρονώ ότι, θεσπίζοντας νομοθετική ρύθμιση όπως αυτή του άρθρου 26, παράγραφος 2, του AsylG, ο Γερμανός νομοθέτης υπερέβη το περιθώριο εκτιμήσεως που του παρέχει το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95 [86].

123. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση κατά την οποία το ανήλικο τέκνο του δικαιούχου διεθνούς προστασίας δεν πληροί τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για να του χορηγηθεί τέτοια προστασία, η αίτηση την οποία υποβάλλει βάσει της εν λόγω νομοθετικής ρυθμίσεως μπορεί να οδηγήσει στη χορήγηση της προστασίας αυτής προς τον σκοπό, εν προκειμένω, προστασίας της οικογένειας και υπό πραγματικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις διαφορετικές από εκείνες που προβλέπει η οδηγία 2011/95.

124. Εκτιμώ ότι μια τέτοια αίτηση, η οποία υποβάλλεται προς τον σκοπό διατηρήσεως της οικογενειακής ενότητας, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο η', της οδηγίας 2011/95 [87], αλλά αποτελεί αίτηση με την οποία το εν λόγω τέκνο ζητεί άλλο είδος προστασίας το οποίο κείται εκτός του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας.

[83] C-542/13 (EU:C:2014:2452).

[84] C-542/13 (EU:C:2014:2452).

[85] Απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, M'Bodj (C-542/13, EU:C:2014:2452, σκέψη 44).

[86] Επομένως, συμμερίζομαι την οπτική του αιτούντος δικαστηρίου, κατά την οποία ο Γερμανός νομοθέτης «υπερέβη προδήλως» την προβλεπόμενη στο άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 υποχρέωση «προστασίας» των μελών της οικογένειας τα οποία, ατομικώς, δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για να τύχουν της προστασίας αυτής.

[87] Στο γερμανικό δίκαιο, το καθεστώς αυτό χαρακτηρίζεται ως «οικογενειακό άσυλο». Το άρθρο 26 επιγράφεται ως εξής: «Familienasyl und internationaler Schutz für Familienangehörige» (οικογενειακό άσυλο και διεθνής προστασία για τα μέλη της οικογένειας).

125. Στις προτάσεις του επί της υποθέσεως Ahmedbekova [88], ο γενικός εισαγγελέας P. Mengozzi διευκρίνισε ότι «η αίτηση με την οποία [το] μέλος της οικογένειας ατόμου πληρούντος τα κριτήρια χορηγήσεως του καθεστώτος πρόσφυγα ζητεί να […] αναγνωριστεί [και σε αυτό] η ιδιότητα του πρόσφυγα, ανεξαρτήτως της υπάρξεως βάσιμου φόβου διώξεως σε προσωπικό επίπεδο, δεν μπορεί να θεωρηθεί, stricto sensu, ως βασιζόμενη στο άρθρο 1, [τμήμα] Α, της Συμβάσεως της Γενεύης, όπως αντιθέτως απαιτεί το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής της σκέψεως 14» [89].

126. Πρώτον, με την αίτηση αυτή επιδιώκεται η χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα ή καθεστώτος επικουρικής προστασίας σε ένα παιδί, μολονότι αυτό δεν χρήζει διεθνούς προστασίας κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2011/95.

127. Προς τον σκοπό προστασίας της οικογένειας τον οποίο επιδιώκει η επίμαχη εθνική νομοθεσία, η νομοθεσία αυτή αντικαθιστά τις ουσιαστικές προϋποθέσεις χορηγήσεως διεθνούς προστασίας που προβλέπει η οδηγία 2011/95 με άλλη προϋπόθεση που αφορά την ύπαρξη συγγενικού δεσμού γονέα-τέκνου μεταξύ του δικαιούχου διεθνούς προστασίας και του αιτούντος. Ως εκ τούτου, η εν λόγω νομοθεσία καθιστά δυνατή την παροχή διεθνούς προστασίας, καίτοι ο αιτών δεν πληροί κανένα από τα ουσιώδη κριτήρια για την παροχή της προστασίας αυτής, ήτοι την προϋπόθεση υπάρξεως διώξεως ή σοβαρής βλάβης εκ μέρους κάποιου δράστη, για τις οποίες να επιτάσσεται η παροχή προστασίας λόγω της αδράνειας της χώρας καταγωγής.

128. Η αντικατάσταση αυτή έχει ως συνέπεια να στερούνται πρακτικής αποτελεσματικότητας οι διατάξεις περί παύσεως ή αποκλεισμού της διεθνούς προστασίας, οι οποίες συνδέονται άρρηκτα με τις προϋποθέσεις χορηγήσεως της προστασίας αυτής. Ειδικότερα, ένα τέκνο μπορεί να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας ή δικαιούχος επικουρικής προστασίας σε περίπτωση που πιθανόν δεν χρήζει διεθνούς προστασίας, ακόμη δε και σε περίπτωση κατά την οποία αποκλείεται κατ' αρχήν από τη διεθνή προστασία λόγω, παραδείγματος χάριν, του προσωπικού του νομικού καθεστώτος, καθόσον απολαύει δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιθαγένεια του κράτους μέλους υποδοχής ή απλώς καθόσον είναι σε θέση να ζητήσει, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, την εθνική προστασία της δικής του χώρας καταγωγής.

129. Δεύτερον, η βάσει του άρθρου 26, παράγραφος 2, του AsylG υποβαλλόμενη αίτηση μπορεί να οδηγήσει στη χορήγηση διεθνούς προστασίας, ακόμη και αν η κατάσταση του τέκνου δεν συσχετίζεται, με βάση την ανάγκη διατηρήσεως της οικογενειακής ενότητας, με τη λογική της διεθνούς προστασίας κατά την έννοια της αποφάσεως της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova [90].

130. Πράγματι, σε αντίθεση με το άρθρο 26, παράγραφοι 1 (παράγωγο δικαίωμα του συζύγου ή του συντρόφου με τον οποίο δεν έχει συναφθεί γάμος) και 3 (παράγωγο δικαίωμα των ανιόντων), του AsylG, το άρθρο 26, παράγραφος 2, του εν λόγω νόμου φαίνεται να έχει εφαρμογή ανεξαρτήτως του αν το τέκνο ήταν μέλος της οικογένειας κατά τον χρόνο που ο δικαιούχος διεθνούς προστασίας υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής.

131. Τρίτον, μια τέτοια αίτηση μπορεί να οδηγήσει στη χορήγηση διεθνούς προστασίας μέσω μιας μορφής «συλλογικών αποτελεσμάτων» χωρίς η αρμόδια εθνική αρχή να έχει προβεί σε εξατομικευμένη εξέταση της καταστάσεως στην οποία βρίσκεται το τέκνο.

88 C-652/16 (EU:C:2018:514).

89 Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Mengozzi επί της υποθέσεως Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:514, σημείο 55).

90 C-652/16 (EU:C:2018:801).

132. Ακόμη και αν, όπως υπογράμμισε η Γερμανική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η αυτόματη χορήγηση τέτοιας προστασίας καθιστά δυνατή την απλοποίηση και ελάφρυνση του φόρτου εργασίας που συνεπάγεται ο έλεγχος εκ μέρους της αρμόδιας εθνικής αρχής, εντούτοις φρονώ ότι μια τέτοια αυτοματοποίηση δεν επιτρέπει την προσήκουσα εκτίμηση της ατομικής καταστάσεως του τέκνου. Η υποχρέωση εξευρέσεως λύσεως προς το συμφέρον του τέκνου αυτού επιβάλλει στο κράτος μέλος υποδοχής να εξετάζει ενδελεχώς τα πραγματικά περιστατικά και τις συνθήκες υπό τις οποίες βρίσκεται το εν λόγω τέκνο και να λαμβάνει δεόντως υπόψη την προσωπική του κατάσταση. Το μειονέκτημα αυτό επιτείνεται από το γεγονός ότι, όπως αναγνώρισε η Γερμανική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο «παράγωγος» χαρακτήρας του καθεστώτος που χορηγείται στο τέκνο έχει ως συνέπεια ότι, αν, για κάποιο λόγο, αφαιρεθεί από τον πατέρα το καθεστώς πρόσφυγα, χάνει αυτομάτως και το τέκνο το καθεστώς αυτό.

133. Επιπλέον, δεν είμαι βέβαιος ότι το συμφέρον του τέκνου επιτάσσει να του χορηγείται αυτομάτως το καθεστώς πρόσφυγα ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας, ιδίως σε περίπτωση, όπως η επίμαχη εν προκειμένω, στην οποία το τέκνο δεν χρήζει διεθνούς προστασίας. Υπενθυμίζω ότι το δικαίωμα ασύλου, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 18 του Χάρτη, δεν έχει αντικείμενο ούτε σκοπό να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας, αλλά την κάλυψη της ανάγκης παροχής διεθνούς προστασίας. Επομένως, η χορήγηση ενός τέτοιου καθεστώτος δεν είναι κατ' ανάγκην περισσότερο προστατευτική των δικαιωμάτων της οικογένειας και του παιδιού απ' ό,τι η χορήγηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται ειδικώς για τον σκοπό αυτόν στο άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 ή στο πλαίσιο της οδηγίας 2003/86.

134. Υπογραμμίζω, αφενός, ότι το καθεστώς πρόσφυγα ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας είναι ιδιαίτερο και συνεπάγεται την εφαρμογή ενός συνόλου ειδικών κανόνων και υποχρεώσεων. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η χορήγηση διεθνούς προστασίας συνεπάγεται ότι ο δικαιούχος δεν πρέπει να έχει πλέον καμία σχέση με τη χώρα καταγωγής του, συμπεριλαμβανομένων και των προξενικών αρχών της χώρας αυτής, και ότι δεν θα μεταβαίνει στη χώρα αυτή, επί ποινή ανακλήσεως ή παύσεως της προστασίας. Μολονότι ο κανόνας αυτός είναι απολύτως δικαιολογημένος προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία όσων κινδυνεύουν, εξαιτίας της φυγής τους, να υποστούν αντίποινα, φρονώ ότι η εφαρμογή του δεν έχει, αντιθέτως, κανένα νόημα σε περίπτωση, όπως η επίμαχη εν προκειμένω, στην οποία το τέκνο θα στερούνταν τους δεσμούς με τη χώρα της οποίας έχει την ιθαγένεια, χωρίς βάσιμο λόγο. Ομοίως, δεν δικαιολογείται, κατά τη γνώμη μου, σε μια τέτοια περίπτωση, το κράτος μέλος υποδοχής να υποκαθιστά, παρέχοντας διεθνή προστασία, την εθνική προστασία την οποία δικαιούται το τέκνο και να εκπληρώνει, έναντι του τέκνου, τις υποχρεώσεις που υπέχει η χώρα καταγωγής του τελευταίου.

135. Αφετέρου, δεν πρέπει να λησμονείται ότι, πέραν των διατάξεων του άρθρου 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95, το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου καθιστά δυνατή την προστασία της οικογενειακής ζωής του πρόσφυγα και τη διασφάλιση της προάσπισης του συμφέροντος του τέκνου μέσω άλλων πράξεων του παραγώγου δικαίου, γεγονός που διακρίνει την Ένωση από άλλα νομικά συστήματα.

136. Εναρμονιζόμενη προς τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οδηγία 2003/86 θεσπίζει ειδικό καθεστώς και ευνοϊκότερες προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας[91]. Η οικογενειακή επανένωση αποτελεί στην περίπτωση αυτή το επιστέγασμα του δικαιώματος του πρόσφυγα στην οικογενειακή ενότητα και στη διατήρησή της. Στην απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, A και S[92], το Δικαστήριο διαπίστωσε την ύπαρξη «εγγενούς σχέσεως […] μεταξύ του δικαιώματος στην οικογενειακή επανένωση, το οποίο προβλέπει το άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86, και της ιδιότητας του πρόσφυγα»[93]. Η ύπαρξη της σχέσεως αυτής δεν σημαίνει ότι οι κανόνες που διέπουν τη χορήγηση διεθνούς προστασίας συγχέονται με εκείνους που αποσκοπούν στον σεβασμό της οικογενειακής ζωής του δικαιούχου διεθνούς προστασίας, αλλά μάλλον ότι τα δύο αυτά σύνολα κανόνων συναρθρώνονται, ώστε να διασφαλίζεται το νόημα και η πρακτική αποτελεσματικότητα εκάστου εξ αυτών.

137. Η οδηγία 2003/86, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη της 6, αφορά όχι μόνον τη διατήρηση αλλά και τη δημιουργία οικογενειακού βίου, καθόσον οι οικογενειακοί δεσμοί μπορούν να έχουν δημιουργηθεί πριν από ή μετά την είσοδο του συντηρούντος στο κράτος μέλος υποδοχής[94]. Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία, οι διατάξεις της οδηγίας 2003/86 πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται υπό το πρίσμα του άρθρου 7 και του άρθρου 24, παράγραφοι 2 και 3, του Χάρτη, που επιβάλλουν στα κράτη μέλη να εξετάζουν τις αιτήσεις οικογενειακής επανενώσεως κατά τρόπον που να εξυπηρετεί το συμφέρον των τέκνων και να διευκολύνει τον οικογενειακό βίο[95].

138. Στο πλαίσιο αυτό και προκειμένου να δοθεί απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, φρονώ ότι, σε περίπτωση όπως η επίμαχη εν προκειμένω, η οποία φαίνεται ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2003/86, δεν είναι λυσιτελής η συνεκτίμηση της δυνατότητας επανεγκαταστάσεως της οικογένειας σε τρίτη χώρα προκειμένου να διασφαλιστεί ο σεβασμός της οικογενειακής ζωής του δικαιούχου διεθνούς προστασίας. Πράγματι, δεν μπορεί να απαιτείται ή έστω ευλόγως να αναμένεται από τον δικαιούχο διεθνούς προστασίας να επιλέξει, προς τον σκοπό αυτόν, να παραιτηθεί από τη διεθνή προστασία που του προσφέρει το κράτος μέλος υποδοχής και να εγκατασταθεί σε τρίτη χώρα, χωρίς να παραβιαστεί ο λόγος θεσπίσεως της οδηγίας αυτής.

139. Τέταρτον, εκτιμώ ότι το άρθρο 26, παράγραφος 2, του AsylG είναι αντίθετο προς τη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης να παράσχει τα ίδια δικαιώματα και ευεργετήματα σε όλους τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας κατά τρόπον ώστε αυτοί να απολαύουν ισοδύναμης

[91] Βλ. αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας 2003/86 και απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, A και S (C-550/16, EU:C:2018:248, σκέψη 32). Βλ., επίσης, ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για οδηγίες όσον αφορά την εφαρμογή της οδηγίας 2003/86/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης [COM(2014) 210 τελικό] (σημείο 6). Βλ., επίσης, απόφαση του ΕΔΔΑ της 10ης Ιουλίου 2014, Tanda-Muzinga κατά Γαλλίας (CE:ECHR:2014:0710JUD000226010, § 76). Η οδηγία 2003/86 αφορά μόνον την οικογενειακή επανένωση των προσφύγων. Ωστόσο, και οι δικαιούχοι επικουρικής προστασίας θα πρέπει να απολαύουν του δικαιώματος στο σεβασμό του οικογενειακού βίου υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με τους πρόσφυγες, λαμβανομένων υπόψη των σκοπών που επιδιώκει η οδηγία 2011/95 (η οποία είναι μεταγενέστερη της οδηγίας 2003/86) και των συστάσεων που διατύπωσε η HCR με την απάντησή της στην Πράσινη Βίβλο της Επιτροπής σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οδηγία 2003/86/ΕΚ) [COM(2011) 735 τελικό] (διαθέσιμη στην ακόλουθη διαδικτυακή διεύθυνση: https://www.unhcr.org/protection/operations/4f54e3fb13/refugee-family-reunification-unhcrs-response-european-commission-green.html).

[92] C-550/16 (EU:C:2018:248).

[93] Απόφαση της 12ης Απριλίου 2018, A και S (C-550/16, EU:C:2018:248, σκέψη 62).

[94] Βλ., συναφώς, απόφαση της 4ης Μαρτίου 2010, Chakroun (C-578/08, EU:C:2010:117, σκέψη 59). Βλ., επίσης, Πράσινη Βίβλο της Επιτροπής που μνημονεύεται στην υποσημείωση 91 των παρουσών προτάσεων, ειδικότερα σημείο 4.2 υπό τον τίτλο «Άλλα θέματα σχετικά με το άσυλο» (σ. 7). Πρβλ., επίσης, απόφαση του ΕΔΔΑ της 10ης Ιουλίου 2014, Mugenzi κατά Γαλλίας (CE:ECHR:2014:0710JUD005270109, § 54).

[95] Βλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, État belge (Οικογενειακή επανένωση – Ανήλικο τέκνο) (C-133/19, C-136/19 και C-137/19, EU:C:2020:577, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

μεταχειρίσεως και συνθηκών διαβιώσεως, ανεξαρτήτως κράτους μέλους υποδοχής. Συγκεκριμένα, προβλέποντας την κατά τρόπο σχεδόν αυτόματο χορήγηση διεθνούς προστασίας στο ανήλικο τέκνο του δικαιούχου τέτοιας προστασίας, ανεξαρτήτως της καταστάσεως στην οποία βρίσκεται το τέκνο αυτό, η εν λόγω νομοθεσία δύναται να επιτείνει τον κίνδυνο δευτερογενών μετακινήσεων των αιτούντων διεθνή προστασία.

140. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, το άρθρο 26, παράγραφος 2, του AsylG, σε περίπτωση όπως η επίμαχη εν προκειμένω, έχει ως συνέπεια τη χορήγηση διεθνούς προστασίας στην προσφεύγουσα της κύριας δίκης, ενώ αυτή, πρώτον, έχει γεννηθεί στο γερμανικό έδαφος δύο έτη μετά τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα στον πατέρα της, Σύρο υπήκοο, δεύτερον, έχει ιθαγένεια διαφορετική από εκείνη του πατέρα της και δύναται, κατ' αρχήν, να τύχει της προστασίας της χώρας της οποίας έχει την ιθαγένεια (Τυνησία), τρίτον, δεν ζητεί διεθνή προστασία λόγω κινδύνου διώξεων στο έδαφος της χώρας της οποίας έχει την ιθαγένεια, τέταρτον, διαθέτει, κατ' αρχήν και εκ της γεννήσεώς της στο γερμανικό έδαφος, άδεια διαμονής[96] και τέλος, πέμπτον, μπορεί να της χορηγηθεί, ακριβώς λόγω του καθεστώτος πρόσφυγα που έχει αναγνωριστεί στον πατέρα της στη Γερμανία, το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση δυνάμει της οδηγίας 2003/86.

141. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, θα ήταν αντίθετο προς την όλη οικονομία και τους σκοπούς της οδηγίας 2011/95 να αναγνωριστεί το προβλεπόμενο από την οδηγία αυτή καθεστώς σε τέκνο το οποίο βρίσκεται σε κατάσταση όπως η επίμαχη εν προκειμένω, η οποία, κατά τη γνώμη μου, ουδόλως συσχετίζεται με τη λογική της διεθνούς προστασίας κατά την έννοια της αποφάσεως της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova[97].

142. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, δυνάμει της οποίας η αρμόδια εθνική αρχή επιδιώκει να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας του πρόσφυγα ή του δικαιούχου επικουρικής προστασίας χορηγώντας διεθνή προστασία στο ανήλικο τέκνο του, χωρίς η εν λόγω αρχή να προβαίνει σε εξατομικευμένη εξέταση της αιτήσεως και ανεξαρτήτως του αν η κατάσταση του τέκνου αυτού καταδεικνύει την ύπαρξη ανάγκης διεθνούς προστασίας κατά την έννοια της οδηγίας 2011/95 ή του αν συσχετίζεται με τη λογική της διεθνούς προστασίας.

143. Λαμβανομένων υπόψη των απαντήσεων που προτείνω να δοθούν στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει, κατά τη γνώμη μου, χωριστή απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα.

[96] Βλ., συναφώς, άρθρο 33 του Gesetz über den Aufenhalt, die Erwerbstätigung und die Integration von Ausländern in Bundesgebiet (νόμου περί της διαμονής, της εργασίας και της εντάξεως των αλλοδαπών στο ομοσπονδιακό έδαφος) της 30ής Ιουλίου 2004 (BGBl. 2004 I, σ. 1950). Εν προκειμένω, δεν προκύπτει από τη δικογραφία ότι απειλείται η διαμονή, στο γερμανικό έδαφος, της οικογένειας ή μέλους αυτής.

[97] C-652/16 (EU:C:2018:801).

V. Πρόταση

144. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Bundesverwaltungsgericht (Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου, Γερμανία) ως εξής:

1) Το άρθρο 23, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, δυνάμει της οποίας η αρμόδια εθνική αρχή επιδιώκει να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας του δικαιούχου διεθνούς προστασίας χορηγώντας διεθνή προστασία στα μέλη της οικογένειάς του και ειδικότερα στο ανήλικο τέκνο του, τα οποία, ατομικώς, δεν πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για να τους χορηγηθεί διεθνής προστασία.

2) Το άρθρο 3 της οδηγίας 2011/95 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, δυνάμει της οποίας η αρμόδια εθνική αρχή επιδιώκει να εγγυηθεί τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας του πρόσφυγα ή του δικαιούχου επικουρικής προστασίας χορηγώντας διεθνή προστασία στο ανήλικο τέκνο του, χωρίς η εν λόγω αρχή να προβαίνει σε εξατομικευμένη εξέταση της αιτήσεως και ανεξαρτήτως του αν η κατάσταση του τέκνου αυτού καταδεικνύει την ύπαρξη ανάγκης διεθνούς προστασίας κατά την έννοια της οδηγίας αυτής ή του αν συσχετίζεται με τη λογική της διεθνούς προστασίας.